

Lelkipásztori problémák és megoldási kísérleteik: a „bigámus” papok*

BAÁN István

Amikor De Camillis megtudta, hogy Kollonich bíboros őt szemelte ki a munkácsi püspökségre, információt kért tőle feladatairól és a rá ott várakozó körülményekről.¹ A kérdések az általános statisztikán (hívek és paróchiák száma) kívül elsősorban a joghatósági és anyagi viszonyokra vonatkoztak, lelkipásztori jellegű kíváncsiságnak nyoma sem volt bennük. Természetesen ez nem azt jelentette, hogy a leendő püspököt ne érdekelte volna, mi is várja őt mint főpásztort Magyarországon, de vélhetőleg mint volt misszionárius úgy gondolta, hogy bármi is történjék, majd megbirkózik vele. Kollonich válaszában szintén csak a feltett kérdésekre felelt, legfeljebb azt a valóban gyakorlati problémát igyekezett kifejteni, hogy mit kezdjen egy olyan püspök Munkácson, aki nem beszéli az ottaniak nyelvét.² A bíborosnak úgy tűnt, ez volt a legnagyobb baj Theophanész Maurogordatoszal is, aki rövid tartózkodás után jobbnak látta, ha visszavonul ettől a nem rá szabott feladattól. De Camillis valószínűleg találkozott a visszavonult (vagy inkább bukott?) paronaxiai érsekkel Rómában, aki bizonyára igyekezett szépíteni megfutamodását, s ahogy hivatalos leveleiben is, nem a Munkácson füstbe ment anyagi jellegű eredményeit, hanem elsősorban Thökölyt és a kurucokat tette felelőssé távozásáért.³

Megérkezve állomáshelyére hamarosan tapasztalnia kellett, hogy számos súlyos problémát kell megoldania. Az addigi információkból úgy tűnt, hogy az egyházmegyében kb. 420 paróchia van, s ezek – miután az addig Munkácson székelő, de a király és Róma által el nem ismert Metód (1687–1693) püspök letette a katolikus hitvallást – mind unitusnak tekinthetők. A helyzet azonban egészen más volt.

Bár az unió kérdését elvileg nem érintette, valójában ahhoz gyakorlatilag mégiscsak kapcsolódott a „bigámus” papok problémája.⁴ Ahhoz, hogy ennek súlyát valóban értékelni tudjuk, meg kell vizsgálnunk annak előtörténetét.

* E tanulmány a Felsőoktatási Kutatás Fejlesztési Program (0035/1999) támogatásával folytatott gyűjtőmunka eredményeinek felhasználásával készült.

¹ HODINKA ANTAL, *A munkácsi gör. szert. püspökség okmánytára, I. 1458–1715*, Ungvár 1911, (= *Okmánytár*), no. 232., 283–284.

² *Okmánytár*, no. 233., 285–287.

³ Archivio Segreto Vaticano (=ASV), Segretaria di Stato. Lettere di Vescovi e Prelati, vol. 64, fol. 268r (prius 169); ASV Archivio della Nunziatura di Vienna, Processi Canonici, fasc. 103, f. 14r–15r (BARAN, ALEXANDER, 'Archiepiscopus Theophanes Maurocordato eiusque activitas in Eparchia Mukacoviensi', in *Orientalia Christiana Periodica* XXVII, fasc. I (1961) no 1, 125–127.).

⁴ Hodinka Antal *A munkácsi görög katolikus püspökség története* (Budapest, 1910) c. munkájában

1. A papok második házassága

A görög egyház a páli pasztorális levelekben olvasható figyelmeztetések (1Tim 3,2.12; Tit 1,6) alapján már a 4. századtól tiltotta a nagyobb rendbe lépő vagy abban levő klerikusok számára a kétszeri nősülést, lett légyen az a szentelés előtt vagy után.⁵ Ezt Nagy Szent Baszileiosz kánonjai⁶ is megerősítették, majd pedig egyetemes érvényre a Trullósi Zsinat szentesítette.⁷ Ez a törvénykezés változatlanul érvényben maradt, bár valószínűleg mindig is voltak olyanok, akik nem tartották

épphogy csak megemlíti a papok második házasságának problémáját, behatóbban nem foglalkozik vele. Ugyanígy jár el ALEKSZANDR BARAN, *Narisi isztorii cerkvi Zakarpattja*, I-II, Roma–Lviv 1967–1997, még a püspököknek szentelt hosszabb tanulmányában ("Tribute to Bishop J. J. de Camillis", *Analecta OSBM* XII, 1985, 374–418.) is. A kérdést röviden tárgyalja a római Pápai Keleti Intézet Kánonjogi Fakultásán 1996-ban megvédett doktori disszertációjában P. CYRIL VASII SJ, *Fonti canoniche della Chiesa cattolica bizantino-slava nelle eparchie di Mukacevo e Presov a confronto con il Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium (CCEO)*, 119–121.

⁵ *Aki a keresztység után kétszer házasodott, vagy ágyast tartott, nem lehet sem püspök, sem presbíter, sem diakonus, sem más a papi jegyzékből.* (17. apostoli kánon), *Aki özvegy asszonyt vesz (nőül), vagy elbocsátottat, vagy kéjnit, vagy rabszolgánót, vagy a színpadról valót, nem lehet sem püspök, sem presbíter, sem diakonus, sem más a papi jegyzékből.* (18. apostoli kánon), JOANNOU, PERICLES-PIERRE, *Discipline générale antique (IVe–IXe s.) t. I, 2. Les canons des Synodes Particuliers*, (Pontificia Commissione per la Redazione del Codice di Diritto Canonico Orientale. Fonti. Fascicolo IX), Grottaferrata 1962, 16. Magyarul: BERKI FERIZ ford., *Kánonok könyve, I. kötet. Apostoli kánonok és az egyetemes zsinatok kánonjai*, Budapest 1946, (A budapesti Görög Keleti Tudományos Intézet kiadványa, XVI.), 23.

⁶ 12. és 27. kánon (JOANNOU, PERICLES-PIERRE, *Discipline générale antique (IVe–IXe s.) t. II. Les canons des Peres*, Grottaferrata 1963, 113. és 127–128., magyarul: Erdő Péter ford. in *A kappadókiai atyák, Ókeresztény írók 6.* Budapest 1983, 266, 273.

⁷ A zsinat úgy rendelkezett, hogy *azokat (a klerikusokat), akik kétszer kötöttek házasságot és a hatezerszázkilencedik év múlt negyedik Indiktonja elmúlt január havának tizenötödikéig a bűnnek szolgáltak és nem akarnak attól megtisztulni, kánoni lefokozásnak kell alávetni. Akik pedig a kétszeri házasság ilyen tévelyébe estek, de (már) a mi (i. e. a zsinati atyák) felvilágosításunk előtt megtudták, mi az érdekük és a rosszat kivágták magukból és messzire elhajtották (maguktól) azt a (kánonról) idegen és törvénytelen viszonyt, vagy akiknek a második házasságbeli felesége már meghalt, ők pedig a megtérés után néztek, újra megtanulva a józanságot és gyorsan feledésbe ejtve előbbi törvénytelenégeiket – akár presbíterek, akár diakónusok legyenek is azok – azokról úgy döntött (a zsinat), hogy abba kell ugyan hagyniok minden egyházi szolgálatot, vagyis ténykedést és egy meghatározott időre (egyházi) megfeddést kell viselniök, viszont részesülhetnek a (klérusban való) ülés és az állás megfizetetésében, megelégedvén az együttüléssel és esdekelvén az Úrhoz, hogy bocsássa meg nekik a tudatlanságukból (eredő) törvényszegésüket; mert következetlenség lenne, hogy mást áldjon az, akinek saját sebeit kell gyógyítania. Azok pedig, akik egy feleséggel kötöttek házasságot, az pedig özvegyasszony volt, ugyancsak azok, akik felszentelés után törvénytelenesen egy házasságot kötöttek – vagyis presbíterek, diakónusok és hypodiakonusok – miután rövid időre eltiltatnak a szent szolgálattól és (egyházi) megfeddést viselnek, visszahelyezendőik tulajdon rangjukba, de semmiképpen sem léphetnek más, magasabb rangba, közben természetesen fel kell bontani a törvénytelen házasságukat.* (3. kánon, JOANNOU, PERICLES-PIERRE, *Discipline générale antique (IVe–IXe s.) t. I, 1. Les canons des conciles oecuméniques*, Grottaferrata 1962, 125–129., BERKI F. 104–105., vö. 26. kánon, uo. 120.).

vagy tartatták be. Az újkorból idézhetnénk dél-itáliai⁸ vagy oroszországi példákat.⁹ II. Jeremiás konstantinápolyi pátriárka 1589-ban utazása során ellátogatott a rutén vidékekre (a mai Ukrajna területére), s egy körlevelében megtiltotta, hogy a másodszor és harmadszor nősült papok szent szolgálatokat végezzenek. 1599-ben Ipatij Potij püspök unitus polemikus művében, az *Antirrhészisz*-ben felrója azt a széles körben elterjedt visszaélést, hogy a püspökök eltűrik megözvegyült papjaik újranősülését. Az unió vértanújaként meghalt Kuncevicz Jozafát polocki érsek tudomást szerzett arról, hogy elődje nagylelkűen adogatta felmentéseit az ilyen esetekben. Jozafát ezért megengedte, hogy a már addig nősült bigámus papok kereszteljenek, eskessenek, vecseryét, utrenyét, imaórákat és más egyházi ájtatosságokat végezzenek, de nem gyóntathattak és nem végezhetek szent liturgiát. Püspöki szolgálatának kezdetétől fogva azonban nem tűrte a szentelés utáni újranősülést, és laikus státuszra fokozta le a vétkeseket. A 17. század folyamán számos alkalommal fordultak a kijevi görög katolikus metropoliták a Szentszékhez, hogy adjon felmentést bigámus papjaik számára, mert úgy vélték, hogy bár a felszentelés után a második házasság tilos, de nem érvénytelen. Róma sosem adott ilyen értelmű felmentést, mert a Szent Officium iratai és a többi forrás arról tanúskodnak, hogy ezeket a házasságokat semmisnek és érvénytelennek nyilvánították, a második feleségeket pedig szabad állapotúnak.¹⁰ A rutén püspökök azonban nem adták fel a reményt, és újból próbálkoztak, ami arra utal, hogy a helyzet lényegesen nem javult az unió megkötése után.¹¹

2. A munkácsi helyzet

Hazai viszonyaink között a probléma először akkor kerül említésre, amikor Theophanész Maurogordatosz paronaxiai érsek, a munkácsi egyházmegye admi-

⁸ A 15. század végéről datálódik az a lista, amely felsorolja a görögök tévedéseit, köztük azt, hogy „*sacerdotes eorum committunt bigamiam*” (Vat. lat. 4137, f. 258r, idézi VITTORIO PERI, ‘Chiesa latina e chiesa greca nell’Italia posttridentina (1564–1596)’, in *La Chiesa greca in Italia dall’VIII al XVI secolo. Atti del Convegno Storico Interecclesiale* (Bari, 30 apr. – 4. magg. 1969), Editrice Antenore, Padova 1973. t. I, 458.). Ebben az időben még nem volt világos, hogy az itáliai görögök és albánok valójában Róma vagy Konstantinápoly joghatósága alá tartozónak vallják magukat. 1581-ből való az az eset, amelyről a cassanói albánok vizitációja kapcsán számolnak be: „*Van egy személy, akit miután megnősült és feleségétől gyermeke született, a szent rendekkel, azaz a szubdiakónusi és diakónusi renddel ékesítettek fel. Miután megkapta ezeket a rendeket, felesége meghalt, ő pedig egy másik nőt vett el feleségül, akitől már fiai születtek, akik teljesen ugyanebben a helyzetben vannak. Kérdés, a Szentatya fel akarja-e őket ezekkel együtt menteni, stb. Ha pedig esetleg nem, át kell-e adni őket a világi hatóságnak, vajon élvezik-e az egyházi bíróság kiváltságát.*” (Relazione della visita degli Albanesi di Cassano. Brancacc. I. B. 6., f. 547r, idézi PERI, ‘Chiesa latina’ 452.).

⁹ Részletesebben ld. SOPHIA SENYK, ‘A Married Clergy. Observance of the Norms Regulating the Marriage of Priests in the Ruthenian Uniate Church,’ in *Orientalia Christiana Periodica* 64 (1998), 175–192.

¹⁰ Pl. ACDFSO St. St. vol. QQ 2–I (*matrimonia supradicto modo contracta esse nulla, et e contra mulieres remanere liberas*) (vö. Források, 1a–b és 2. sz. iratok).

¹¹ SENYK, ‘A Married Clergy’ (*art. cit.* 10. jegyzet), 182–189.

nisztrátora 1677. április 13-án kelt körlevelében¹² tiltja a papok második házasságát, valamint azt, hogy a diakónusok felszentelés után házasodjanak. Kánonjogiilag két artikulusra is támaszkodik az irat, mégpedig Manuél Malaxosz 1561-ben készült *Nomokanon*-jának¹³ 179. cikkére és a szabolcsi zsinatra.¹⁴ Az első hivatkozás azért tűnhet alkalmazhatónak, mert ez a gyűjtemény a legszélesebb körben elterjedt az Oszmán Birodalomban működő egyházak körében, egyházi szláv nyelvre is lefordították. Román verziója *Índreptarea Legii* néven ismeretes, 1652-ben jelent meg Tirgovistében.¹⁵ Theophanész nyilván a görög verziót ismerte, de maga a kánon tartalma valamilyen formában a korabeli munkácsi püspökök előtt sem

¹² MICHAEL LUTSKAY, *Historia Carpato-Ruthenorum in Hungaria sacra et civilis ex probatissimis Authoribus, et Documentis originalibus Archivi Dioecesei Munkács desumpta*. Budae 1843, caput 81, új kiadása in Naukovyj Zbirnyk Muzeju Ukrajinskoj Kultury u Svydnyku (NZMUK), vol. 14–18. SPN, Presov, 1986–1992. vol. 15, 236–237. *Okmánytár* no. 202., 250–251. (szövege nem teljesen azonos Lutskeyéval).

„*Pteophan Maurocordanti Archi-Episcopus Metropolitanus, Magyar Országban, a Görög vallásban levőknek Gondviselője, Fejér Tenger mellett lévő nevezetes Ecclesiának, s mind penigh Munkács vidéki, Maramorosi, Beregh Vármegyei, Struczo vidéki Makoviczoj, Sepes Vármegyei, Nagy Komáromi, Nemes Szathmár és Ugocsa vármegyekben a szerént Alsó, és Felső Magyar Országban Görög valláson levőknek Fő Püspöke.*

A szent atyák irásokban meg hagyták, és a Sz. Ecclesia úgy rendelte, hogy a Papok eszesek legyenek, életekben tiszták, nem versengők, minden módon figyelmen kívül hagyják, melyet megerősítettek az Sz. Atyák az százhetven kilencedik Articulushban, a mint Nagy Sz. László is tizenkettődik articulushban írván, hadta, két Feleségi Pap ne legyen, miis az mi Archi-Episcopusi Tisztünk szerint tilalmazzuk, hadjuk, és parantsoljuk a szerint, hogy harmintz három esztendőnek előtte a Pap Papi Tisztben ne szolgálhasson, az Diakonusok is huszonkét esztendeig az Isten Templomában tiszteteket ne tebessék; az olyaténokatis tilalmazom, mely elsőben Diakonusságot viselne, és azután házasadójk meg, az olyaténok átokká legyenek, a mely Papokis Eszperes hire nélkül más Ecclesiába mennének, azok is a szerint átkoztak legyenek, a világbi emberek pedig, kik atyafiságban, sógorságban vagy komaságban házasadóknak, az olyaténokatis el tiltom, hogy olyan dolgokat ne miveljenek. A mint értem, és végreis mentem, el szaporodtanak a botránkozatók, és sógoros véteken élők bűnösök a mint Sz. Pál Apostol az Első Korinthusiakhoz írt levelében, az betedik részben, második, tizedik, és tizenegyedik versekben írván, ekképen hadta, hogy ne legyen oly ember, mely az Urátul ok nélkül el hagyattatott aszszonyi állatot el válaszszon, ha pedig bizonyos okokra nézve, el válaszszon, holtig kötelben maradjon, a mint Christus Urunk is mondja Sz. Máthénál, ötödik részben, harmintzegyedik versben: És a ki (:ugy mond:) ok nélkül el hagyattatott aszszonyi állatot el veszzen, azis parázsná teszi magát. E félelnek meg rontóit a mi Archi-Episcopusi Tisztünk autoritása szerint azon Vármegyei Fő Ispány Ur Eö Nagysága ellen száz forinton maradjon, Klastromra is tartozik adni ugyan annyit. A mely Pap pedig é félelnek meg esketne, az is a szerént maradjon, mert még az Isten minket éltet, tebességünk szerint é féle bűnöket ki akarjuk irtani, és másokkal is gyomlálatni Tisztünk, és hivatalunk szerint, a mint ezt Generalis Gyűlésében a mi Szent Székünknek publicáltam, és szokott petsétünkkelis meg erősíteni akartuk, és kezünk irása alatt kiis adtuk. Költ Munkács allyi Kalastromunkban. Ezer hatszáz hetven hét Esztendőben, Szent György havának tizenharmadik napján. Pteophan Maurocordanti. m. p.“

¹³ A mű két verzióban jelent meg: tudós nyelven 1561-ben, népnyelven pedig 1562/1563-ban.

¹⁴ Az 1092-es szabolcsi zsinat 1. fejezete (tehát nem a 12., amint Maurocordatosz körlevele írja) foglalkozik a papok második házasságával: *I. De bigamis presbiteris et dyaconis. Bigamos presbiteros et dyaconos, et viduarum vel repudiatarum maritos iubemus separari, et peracta penitencia ad ordinem suam reverti. Et qui noluerint illicita coniugia dimittere, secunda instituta canonum debent degradari. Separatas autem feminas parentibus suis iubemus reddi, et quia non erant legitime, si voluerint, liceat eis maritari*. ld. ZÁVODSZKY LEVENTE, *A Szent István, Szent László és Kálmán korabeli törvények és zsinati határozatok forrásai*, Budapest 1904, 59.

¹⁵ Első része 417 fejezetben Malaxosz 1561-es Nomokanonját tartalmazza, második része az apostolok, a zsinatok és a szent atyák kánonjait az Ariszténosz-recenzió szerint. A mű teljes címe: *A törvény direktóriuma, népszerű nevén Pravila*. Latin fordításban az első részt tartalmazza JOSEPHUS PAPP-SZILÁGYI, *Enchiridion juris Ecclesiae Orientalis Catholicae*, M-Varadini 1862, 70–112.

volt ismeretlen. Az első ismert munkácsi egyházmegyei körlevél, mely egyúttal az első magyar nyelvű körlevél is, nem pontosítja, milyen értelemben okoztak problémát a *két feleségű papok*, de nyilvánvaló, hogy nyugtalanító és nem elszórtan jelentkező kérdéssel kellett szembenéznie a görög metropolitának, ha alig két hónapi magyarországi tartózkodása után szükségesnek tartotta, hogy tekintélyi szóval vessen véget az effajta visszaéléseknek. A körlevélből nem derül ki pontosan, hogy csak a világiak közti válást bünteti-e a főispán által behajtható 100 forinttal, vagy a „bigámus” papokat is ilyen fenytékkal sújtja. Nem valószínű, hogy dörgelemének sok foganatja volt, s egy évtized múltán hasonló vagy még rosszabb helyzet fogadhatta De Camillist. Hogy mennyire volt ez elterjedt gyakorlat, abból is következtethetünk, hogy szerepel Jacobus Sirmondus listáján, amelyet azokról a tévedésekről készített, amelyek Magyarországon és Erdélyben a görögök körében találhatóak voltak.¹⁶

Alig érkezett meg Munkácsra, már másnap egy ilyen ügygel kellett foglalkoznia. Podoragne falu papja, Demeter „bigámus” volt, emiatt nem szolgáltathatta ki a szentségeket. A püspök nem jelezte, régóta áll-e fenn ez az állapot, vagy csak ő tartja anomáliának. Mindenesetre Kolcinszki Mihálynak engedélyt adott, hogy a saját faluján (melynek nevét nem tudjuk) kívül Podoragnében is szentségi funkciókat végezzen, ha erre szükség lesz.¹⁷ A két héttel később, május 11-én¹⁸ Szatmáron tartott zsinat is döntött az ezzel kapcsolatos kérdésekben, mégpedig úgy, hogy azoknak, akik kétszer nősültek, és felmentés nélkül lettek pappá szentelve, felmentést kell kérniük. Akik szentelés után kötöttek házasságot, mindaddig fel vannak függesztve, amíg feleségüket el nem bocsátják, és felmentést nem kérnek és kapnak a püspöktől. Azok a falvak, ahol ilyen papok vannak, teljes egészében tiltásuk meg nekik a szentségek kiszolgáltatását, máskülönben az ottani híveknek 50 forintot kell fizetniük a püspöki monostornak és székhelynek. Ilyen büntetést kell fizetniük, valahányszor megengedik az ilyen papoknak, hogy szent szolgálatokat végezzenek.¹⁹ A zsinat után két nappal a tilalmazott helyzetben levő Péter ardói

¹⁶ Jacques Sirmond, francia jezsuita tudós (1559–1651), egy ideig Baronius munkatársa, számos középkori egyháztörténelmi és teológiai mű kiadója. Az említett jegyzék, amelyről Nilles (116–119.) tévesen azt állítja, hogy Kollonich bíboros felkérésére készítette a misszionáriusok számára, valószínűleg 1633–34-ben írt „*Antirrheticus*” c. művében található. (Sirmondról bővebben in *BBKL*, Band X (1995) Spalten 533–535. Autor: BIRGIT BERNARD. E bibliográfiai adata Végheő Tamás hívta fel figyelmemet, akinek ezúton mondok köszönetet a szíves segítségért.)

¹⁷ „*D. Michaeli Kolcinszki Parocho concessi licentiam, ut celebret in pago Podoragne, stante impedimento bigamiae proprii Parochi vocati Demetrius, ita tamen, ut etiam in proprio pago ministrare Sacramenta non desinat, quando necesse erit, hac die 25. Aprilis 90.*” LUTSKAY, *Historia Carpato-Ruthenorum* (op. cit. 13. jegyzet).

¹⁸ De Camillis keltezésére ügyelni kell, mert egyházi jellegű irataiban a Julián-naptár szerint datál (secundum vetus).

¹⁹ „*Bigami, qui sine dispensatione promoti sunt ad ordines sacros, dispensationem petere debent. Qui post ordines sacros matrimonium contraxerunt, suspendantur quousque uxores non dimittant et absolutionem a nobis petant et obtineant. Illi vero pagi, in quibus tales sacerdotes reperiuntur, omnino impediunt illis administrationem sacramentorum, alias subditi solvere debebunt 50 florinos pro nostro monasterio ac sententia et talem poenam debebunt solvere quotiescumque permitterent illis sacerdotibus celebrare.*” Esztergom, Prímási Levéltár, no. 2116/ 10. (*Okmánytár*, no. 242., 300.).

paróchus esküvel tett ígéretet, hogy nem él házaseletet feleségével, ennek következtében a püspök engedélyt adott neki a papi funkciók végzésére.²⁰

Az esetekből nem derül ki pontosan, honnan is jutott De Camillis tudomására, kik az érintett papok, és a görög kánonjogban rájuk alkalmazott, többértelmű „bigámia” kifejezés voltaképpen milyen helyzetet is takar az egyes esetekben. A püspök naplójában olvasható feljegyzések mind olyan papokról szólnak, akik szentelésük után másodszor nősültek, mivel valószínűleg papságuk idején megözvegyültek. Kivételt képez egy diakónus, akit azért büntetett meg De Camillis, mert felszentelése után elvált asszonyt vett el.²¹ A forrásokban nem történik említés arra nézve, hogy bármiféle feljegyzés készült volna az irregularitásban élőkről, legfeljebb az esperesek személyes kapcsolattartás révén értesülhettek arról, mit is tettek az egyes papok felszentelésük után, s ennek alapján informálhatták a tőlük gyakran igen távol élő, tizenhárom vármegyére kiterjedő joghatóságot gyakorló munkácsi püspököt.

De Camillis frissiben beszámolt Kollonich bíborosnak az általa Munkácson és Szatmáron tartott zsinatokról és a felmerült problémákról.²² Felháborodással tapasztalta, hogy elődei akár azért, mert műveletlenek, akár azért, mert pénzsóvárók voltak, tűrhetetlen állapotokat hagytak maguk után. A másodházasságú papok szemében gyűlöletessé vált, mert felszólította őket, hogy bocsássák el feleségüket. Mások is megutálták, mert továbbra is olyan laza életmódot szerettek volna folytatni, mint az előző püspökök alatt, az új püspök viszont kijelentette, hogy inkább meghal, semmint hogy bármit is tegyen tudatosan Isten törvényei és a szent egyház kánonjai ellenében. Kérte a bíborost, hogy ezt a levelét továbbítsa Rómába. Nemsokára a Kongregációnak is írt levelet – valószínűleg addig várt Kollonich válaszára, de az nem érkezett meg –, és keserűen panaszkodik, különösen a papságra. A klérus annyira faragatlan, hogy annál műveletlenebb már nem is lehetne. Mindenütt fejtelenség uralkodik, rengeteg a bigámus pap, meg az olyan világi, aki kénye-kedve szerint elhagyta a feleségét, és újra nősült. Az előző püspökök ezt engedélyezték, a katolikus földesurak pedig nem hajlandók támogatni az új püspököt abban, hogy válásra kényszerítse törvénytelen körülmények között élő híveit, akik amúgy sem tartanak ki az unióban. Ezért arra kérte a Kongregációt, hogy ruházza fel őt az apostoli vikáriusokat megillető szokásos jogkörrel és azzal a hatalommal, hogy a klerikusokat felmenthesse a bigámia alól. Indoklásul

²⁰ „D. Petrus Parochus Ardo bigamus post ordines promisit cum iuramento se abstinere a commercio cum uxori et sic dedi ipsi licentiam celebrandi die 13–a Maji 1690.” LUTSKAY, *Historia Carpato-Ruthenorum* (op. cit. 13. jegyzet), 49.

²¹ „Die 31–a 92. mandavi T. Ukliskí, ut puniat diaconum, qui est in pago Rozdili, propter ablatam uxorem a vivo marito polono, eamque duxit in matrimonio.” LUTSKAY, *Historia Carpato-Ruthenorum* (op. cit. 13. jegyzet), 60.

²² „...se bene mi sono reso odioso apresso li bigami, che bisogna che lascino le loro mogli et apresso altri, che vorebbero che anchi io lasciassi a loro quella libertà di vivere a lor modo che li altri vescovi o poco intelligenti o avidi del denaro, che pegliavano, lasciavano. Io mi son dichiarato, che piu presto mi contentaro morire, che far chosa scienter contro li precetti di dio e li canoni della s. chiesa.” Esztergom, Prímási Levéltár, no 2116/10. (*Okmánytár*, No. 244., 304).

felhozta, hogy igen sok klerikust felfüggesztett, s ha nem kapja meg a felmentési felhatalmazást, nem tud békét teremteni egyházmegyéjében.²³

A Kongregációhoz egy másik, csak másolatban fennmaradt, keltezetlen levél is érkezett, amely részletezte, hogy milyen esetekről is van szó. Több olyan pap akad, aki felszentelése előtt többször is megházasodott, és sokan tettek így a szent rendek felvétele után. De Camillis kénytelen volt az összeset felfüggeszteni, de ez azzal járt, hogy sok falu mise nélkül maradt. Kéri, hogy a pápa adjon neki felmentési felhatalmazást arra, hogy ezek a mindkét kategóriába tartozó papok misézhessenek, feltéve ha azok, akik felszentelés után nősültek, elbocsátják feleségüket.²⁴ A püspök naplójában feljegyezte, hogy júniusban orlói (poprádi esperesi kerület, ma Orlov, Szlovákia) esperessé nevezte ki (H)odermarski Péter papot, aki megesküdött, hogy elbocsátja feleségét, akit felszentelése után vett el, és haláláig megőrzi a nőtlen életállapotot.²⁵ Későbbi leveleiből kiderül, hogy az ilyen eset igen ritka lehetett, hogy egy másodszer nősült pap ráadja fejét a holtig tartó nőtlen-ségre.²⁶ (Vajon Hodermarszkinál nem játszhatott ösztönző szerepet az esperesi előléptetés?)²⁷

A Kongregáció július 3-án tartott általános gyűlésén úgy határozott, hogy az ügyet továbbítja a Szent Officiumhoz.²⁸ Az alig egy évtizede kutatható, s a kutatók által hően áhított Szent Inkvizíciós iratanyag lehetővé teszi, hogy pontosabban rekonstruáljuk az eseményeket. VIII. Sándor pápa július 30-án úgy rendelkezett, hogy Kollonich a saját belátása szerint felmentheti és papi feladataik elvégzésére jogosíthatja a felmentési kérelemben említett papokat, a szentelésük után nősülteket csak abban az esetben, amennyiben feleségüket, „*vagyis inkább ágyasukat*” elbo-

²³ Munkács, 1690. V. 27. Archivio Storico della Congregazione de Propaganda Fide (=APF), Scritti riferiti nei Congressi (= SC), Greci dal 1622 al 1700, vol. I, 378rv (prius 247), (ld. Források, 3. sz. irat).

²⁴ „*Soggiunge che fra gli altri abusi aveva trovato gran quantità di quei preti bigame. Molti dei quali hanno successivamente pigliate più mogli prima d'ordinarsi sacerdoti e molti dopo esser stati ordinati agl'ordini sacri, per il che era astretto di sospenderli tutti. Ma perche per tale sospensione restano molti villaggi privi de messe, ricorre all' Eminenzie Vostre supplicandole a volerli procurare da Nostro Signore la facoltà di poter dispensare detti preti dalle bigamie contratte prima degli ordini sacri ed a quelli che l'hanno contratte dopo essere stati ordinati sacerdoti di poterli dare licenzia di celebrare, purché lassino le loro mogli.*” APF, Scritture Originali riferite nelle Congregazioni Generali (= SOCG), vol. 507, fol. 248rv (*Okmánytár*, no. 246., 306, a levéltári lelőhely kijavítva).

²⁵ „*Die 20–a Junii 1690. constitui Archi–presbyterum Orloviensem Petrum Ordermarski Sacerdotem, qui iuravit demittere uxorem post ordines sacros acceptam et servare usque ad mortem celibatum.*” LUTSKAY, *Historia Carpato-Ruthenorum* (op. cit. 13. jegyzet), 51.

²⁶ Az alább a 33–34. sz. jegyzetben említett eseteken kívül még évekkel később ezt jegyzi fel naplójában: „*P. Io. Korloski venit ex Nir, dedi licentiam omnia administrandi, quia iuravit se abstinere ab uxore die 10. Aprilis 95.*” LUTSKAY, *Historia Carpato-Ruthenorum* (op. cit. 13. jegyzet), 72.

²⁷ Hodermarszki Jánosnak, a munkácsi monostor későbbi előljárójának és püspökjelöltnek az apjáról van szó. Érdekes, hogy száz évvel később is valószínűleg leszámazottja, Hodermarszky János volt itt a paróchus. Ld. BENDÁSZ ISTVÁN – KOI ISTVÁN, *A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye lelkészsegeinek 1792. évi katalógusa*, Nyíregyháza 1994, 69., 298. szám.

²⁸ Roma, 1690. VII. 3. APF, Acta S. C. de Prop. Fide, vol. 60, fol. 159v–160, nr. 2. *Acta S. C. de Propagandae Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarussiae spectantia*, (=Acta) Vol. II, 1667–1710, Collegit et adnotationibus illustravit P. ATHANASIVS G. WELYKYJ OSBM, Romae 1954. no. 659., 100. (vö. még: Források, 4. és 5. sz. iratok).

csátják.²⁹ A hivatalok igen gyorsan intézkedtek, mert a határozatot De Camillis már egy hét múlva kézhez vehette. A döntés azonban korántsem töltötte el örömmel. Augusztus 27-én kelt levelében igyekezett megmagyarázni Kollonichnak, miért elfogadhatatlan számára a szentszéki döntés második része, amely a felszentelés után másodszer nősült papokra vonatkozik. Az egyházmegyében 200 pap él, akik részben unitusok, részben még nem, Erdélyben pedig kétszer annyi, akik felszentelésük után másodszer nősültek, mert az első feleségük meghalt. A korábbi püspökök felmentést adtak számukra, ezért tiszta lelkiismerettel kötötték házasságot, és nem okoz botrányt, hogy sok gyermekük van a második házasságból. A püspökök valószínűleg azért adtak felmentést, mert úgy vélték, hogy nem isteni jog, hanem csak az egyházjog tiltja, hogy a papság nem nősülhet, s ezért ők felmentést is adhatnak erre az esetre, mint ahogy sok más kánoni esetre is, ahol a szokásjog érvényesül. A görög papság nem véli azt, hogy a felszenteléssel implicite együtt járna a tisztasági fogadalom is... Ha feltételezzük, hogy nem isteni jog tiltja, és biztos, hogy a görögöknél nincs tisztasági fogadalom, amely érvénytelenítene a házasságot, akkor a felszentelés után kötött házasság csak nem megengedett, akkor a pápa felmentést adhat alóla, legalább azoknak, akik már megnősültek. Ha a püspök közzétenné a Szentszék határozatát, abból igen nagy bajok származnának. Azok a papok, akik eddig jó lelkiismerettel éltek házasságban, ettől kezdve csak rossz lelkiismerettel tehetnék, mert kétségtelenül nem eresztenék szélnek feleségüket akár azért, mert szenvedélyesen szeretik őket, akár mert az asszonyok vezetik a háztartást és nevelik a gyerekeket. A döntés ártana a nők és a gyermekek hírnevének is, hiszek a feleségek ágyasoknak, a gyermekek pedig törvényteleneknek számítanának, mert szüleik majdnem mind szakadárok. A protestánsok amúgy sem nézik jó szemmel az uniót, az ilyen intézkedések csak rontanának a helyzeten. A felfüggesztett papok egy része rá sem hederít az intézkedésre, hanem továbbra is működik, amiért is a püspök megfenyítette őket, a másik, lelkiismeretesebb része pedig várja a felfüggesztés feloldását. Ezeken a paróchiákon nincs mise, nincs aki helyettesítse a felfüggesztetteket, mert minden paróchián csak egy pap van, s a sajátjait hanyagolná el az a pap, aki máshová is járna. Alkalmas egyének sincsenek, akiket pappá szentelhetne, eddig összesen csak négy papot tudott szentelni. Ezért kéri, hogy a pápa a nélkül a feltétel nélkül mentse fel a másodszer nősülteket, hogy el kell bocsátaniuk feleségüket. Természetesen a püspök ettől kezdve nem ad felmentést arra, hogy valaki a felszentelés után nősüljön.³⁰ Kollonich tudva,

²⁹ „*Sanctissimus mandavit scribi eminentissimo Archiepiscopo Colonitz, qui pro suo arbitrio cum praesentis, qui ante susceptos ordines sacros uxorem duxerunt, et pariter pro suo arbitrio cum aliquis, qui post susceptos ordines sacros uxorem desponsarunt, dummodo dictam uxorem, seu potius concubinam dimitterant, respective dispenset, et ad exercitium suorum ordinum habilitet.*” Archivio della Congregazione per la Dottrina della Fede (ACDF), Fondo Santo Offizio (S.O.) – Serie Stanza Storica (St.St.) vol. QQ2 – i, fol. 440r–442v (bővebben ld. Források, 6. sz. irat).

³⁰ „*...in questa Diocesi vi sono da duecento Preti parte uniti, e parte non ancora uniti, e nella Transilvania vene sono al doppio più, che hanno preso moglie doppo gli ordini sacri mortagli la prima; e perche ciò fecero con dispensa delli Vescovi passati, stimarono di haverlo potuto fare senza peccato, et ora si trovano con numerosa prole senza scandalo. Gli Vescovi poi diedero tali licenze (per lasciar gl'altri loro motivi) perche non stimarono esser precetto divino, mà ordine semplicemente ecclesiastico, che il Sacro Clero non possa contrarre matrimonio, che però credertero di poter*

hogy ebben az ügyben saját hatáskörében nem intézkedhet, szeptember 10-én továbbította De Camillis levelét a Hitterjesztés Szent Kongregációjához azzal a megjegyzéssel, hogy tudatában van: a döntés Rómának van fenntartva.³¹ Onnan azonban válasz nem érkezett.

De Camillis igen nehéz helyzetbe került. A római Kúriával való másfél évtizedes kapcsolata alapján tudhatta, hogy az efféle döntések véglegesek, hiába is kérné felülvizsgálatukat. Ugyanakkor Kollonich felmentési felhatalmazása csak visszamenőleges hatályú volt, későbbi esetekre nem vonatkozott. Vajon mit tehet ebben az esetben, ha igen sok falu maradt lelkipásztori ellátás nélkül?

Igyekezett a szentszéki döntés betűje értelmében eljárni, amint naplófeljegyzéseiből tudjuk.³² Ebből az időszakból csak két olyan esetről tudunk, amikor sikerült rábeszélnie papját, hogy bocsássa el feleségét, azonban a probléma bizonyosan sokkal több klerikust érintett. Ebből az időszakból hét pap felfüggesztéséről beszél, közülük az egyiket azért büntette, mert egy paptársának házasságát megáldotta.³³ Nyilvánvaló, hogy az aktív papok száma emiatt csökkent, mivel a sok

*dispensar, come de fatto si dispensano molti Sacri Canonici, ivi massime dove usus invaluit. Ne del Clero Greco si puol dir come del ulfino, che suppone il voto di Castità implicite eo ipso che uno si ordina, perchè già è certo che gli Preti Greci possono lecitamente tener le proprie mogli pigliate prima di ordinarsi, il che non si potrebbe se anche in essi si supponesse il voto di castità. Posto dunque che non vi sia precetto divino che proibisca, et essendo certo che fra i Greci non vi è voto di castità che possa rendere il matrimonio invalido, resta che sia solo illecito, al che può Sua Santità dispensare, e converrebbe almen per questi che hanno già contratto. Perche se io pubblicherò il decreto Pontificio, seguiranno questi gran mali. Che la dove ora si vive sub bona fide, doppo si vienerà sub mala, essendo indubitato che li Preti non si ridurrano mai a cacciar via le mogli, si per l'inveterato amore, si anco per il governo della casa e figli; di più, la dove le mogli degli Preti si tengono per... doppo resteranno infamate come concubine e gli figli... per il che i loro parenti che sono quasi tutti Scismatici per punto... reciteranno rumori tali, che haverò carestia di paese; tanto più che essendo... li luoghi pieni di Calvinisti e Luterani, i quali non possono soffrire di veder... cominciata l'Unione di Ruteni e Vallachi con la Chiesa Romana, ha del probabile che suggeriranno il peggio che potranno e contro la fede e contro lo Stato, con qualche pericolo in questi tempi di guerra, e con poca speranza l'Unione sia da altri abbracciata. È vero che io gli ho già sospesi, mà la maggior parte, non facendo conto della sospensione, seguitano ad officiare, ne io ho fatto castigarli, et altri, più timorati di Dio, si astengono ora, con speranza però di esser presto assoluti. Intanto le loro Parochie stanno senza Messa, ne vi sono Sacerdoti otiosi che possa sostituire in luogo loro, perchè ogni sacerdote ha cura di una villa, la onde non può supplire ad altri senza abbandonare il proprio popolo, mementiono persone idonee per ordinar Preti, e surrogarli alli bigami, per il che intanto tempo che stò qui appena m'indussi a ordinar solo quattro. Consideri Vostra Eminenza... esser necessario che la Santità Sua si compiacca dispensar con questi... già contratto, accio colla sua Santa Benedittione possano seguitare ad officiare lecitamente senza obligarli à lasciar le mogli; e per l'avvenire non darò mai licenze a veruno di amogliarsi doppo gli ordini sacri, che così a lungo andare si rimedi arà agl'inconvenienti commessi dalli altri Vescovi che furono prima di me." APF, SC: Ungheria e Transilvania, vol. 2, fol. 292. *Litterae Episcoporum historiam Ucrainae illustrantes (1600–1900)*, (=LE) Vol. III, 1665–1690, Paravit, adnotavit editionemque curavit P. ATHANASIVS G. WELYKYJ OSBM, Romae 1974. no. 207, 325–326.*

³¹ APF, SC: Ungheria e Transilvania, vol. 2, fol. 291. LE III, no. 208., 326–327.

³² „Die 16–a 8–bris 1690. *Dispensavi cum Jacobo Snakoviski bigamo post ordines, ut possit omnia munia Sacerdotalia peragere, praestito prius ab ipso iuramento castitatis, abstinendo se ab uxore quosque vixerit.* – Die 28–a dicti dispensavi ut supra cum P. Joanne Legnavski." LUTSKAY, *Historia Carpato-Ruthenorum* (op. cit. 13. jegyzet), 56.

³³ „*Suspensi. Elias Serenciouski in comitatu hoc sub Lochouski vicario, quia duxit recenter uxorem.* – *Gregorius Gribowezski quia ipsum copulavit.* – *Gregorius Tibawski sub visniski Vicario, propter ejus ignorantiam.* – *Cepak quia duxit uxorem noviter.* – *Gregorius Skotarski sub Ukliski, quia recenter duxit Uxorem.* – *N. circa Nagybaniam, quia fuit consecratus in Maramoruse. 19. 7–bris 91.* – *Tibafski bigamus noviter* – *P. Ioannes Homonaiensis, quia duxit uxorem.* – *P. Hieronymus Lipniski propter idem.*" LUTSKAY, *Historia Carpato-*

felfüggesztett közül csak keveseket lehetett felmenteni. 1691. július 30-án újabb levelet írt a Szent Officiumnak, amelyben azt kérte, hogy olyanokat is pappá szentelhessen, akik már második házasságban élnek. Kérelmét azzal támasztotta alá, hogy ilyen felmentéseket korábban is kaptak az oroszországi metropolita, a chelmi püspök és mások.³⁴ A Propaganda Fide Kongregáció szeptember 24-i ülésén tárgyalta az ügyet, és átadta a Szent Hivatalnak.³⁵ Október 17-én az új pápa, XII. Ince elhalasztotta a döntést mindaddig, amíg Kollonich részletesebb információt nem küld.³⁶ A bíboros november 11-én pozitív értelemben válaszolt, s azzal indokolta a felmentés megadását, hogy De Camillis igen buzgón végzi apostoli munkáját a katolikus hit érdekében. Ennek alapján december 20-én a Szent Officium ülésén a pápa beleegyezett, hogy a munkácsi püspök az említett esetekre felmentési felhatalmazást kapjon,³⁷ sőt ugyanazzal a jogkörrel ruházta fel, mint egy évvel korábban Kollonichot, de természetesen nem engedélyezte a szentelés után másodszor házasságot kötötték számára azt, hogy együtt éljenek feleségükkel.³⁸ Kollonich január 6-án továbbította Munkácsra a pápai felmentvényt,³⁹ ezzel azonban a problémák zöme nem oldódott meg.

De Camillis hosszabb idő után valószínűleg azt a megoldást választotta, hogy jelentést tett a Hitterjesztés Szent Kongregációjának az egyházmegye állapotáról, s ebben jelezte a bigámia problémáját is, de az 1693. augusztus 3-án tartott általános gyűlés csak dicsérettel tudomásul vette, mást nem tett.⁴⁰

Évekkel később újra felhozta a szentelés után másodszor nősültek problémáját. Kollonich bíborosnak 1696. június 6-án azt írta, hogy lehetetlen mindenütt megszüntetni a visszaéléseket, különösen azt, hogy a papok ne nősüljenek szentelés után, a világiak ne kössenek házasságot, míg törvényes hitvesük él, és katolikusok ne vegyenek el akatolikusokat. Nincs hatalma arra, hogy megbüntesse a vétkeket, épp ezért ha beidézi őket, nem jelennek meg, a fenyegetéstől nem rettegnek. Ha a püspök szolgálai elő akarják őket állítani, fegyverrel állnak ellen, a császári hivatalnokok segítségére nem számíthat, a földesurak pedig, akik többségükben protestánsok, megvédik bűnös alattvalóikat ahelyett, hogy a püspök kedvében járnának.⁴¹

Ruthenorum (op. cit. 13. jegyzet), 54–55.

³⁴ „*Tales dispensationes ego saepius obtinui pro Domino Metropolita Russiae, pro D. Episcopo Chelmensi, et pro aliis, prout reperiri poterit in Registro Notariatus.*” APF, SOCG vol. 509, fol. 320, 321. (*Okmánytár*, no. 252., 314. LE IV, 27., 27.).

³⁵ APF Acta vol. 61, fol. 49r (*Acta* II, no. 664., 109.).

³⁶ ACDF S. O., St. St. Decreta anno 1691, fol. 330r (bővebben ld. Források, 7. sz. irat).

³⁷ Uo. fol. 374 v, 380r (ld. Források, 8. sz. irat).

³⁸ Uo. fol. 392v–393r (ld. Források, 9. sz. irat).

³⁹ *Okmánytár*, no. 255, 316.

⁴⁰ APF, Acta S. C. de Prop. Fide, vol. 63, fol. 132–133v, nr. 23. (*Acta* II, 680, 120) APF, Litterae S. Congreg. et Secretarii, vol. 82, fol. 32v–33. (*Okmánytár*, no. 285., 370; *Litterae S. C. de Propagande Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarussiae spectantia*, (= *Acta*) Vol. II, 1670–1710, Collegit et adnotationibus illustravit P. ATHANASIJ G. WELYKYJ OSBM, Romae 1955. (= *Litterae*) no. 792., 196–197.

⁴¹ „*Postea plurimos clericos illegitimos vel dubios reordinavi et multos abusus contra legem dei et ss. canones eccliticos abstuli, licet nondum possint ubique eradicari praesertim ut sacerdotes non ducant uxores post ordines et saeculares non*

1697. március 1-én a Propagandához címzett levelében újból kérte, hogy felmentést adhasson azoknak a bigámusoknak, akiket pappá szeretne szentelni.⁴² A Kongregáció május 6-án tartott általános gyűlésén foglalkozott a kérdéssel, s a titkár előterjesztésében emlékeztet arra, hogy a püspök már 1690-ben kért ilyen felmentést, a kérvényt pedig fel is terjesztették a Szent Officiumnak, de nincs nyoma annak, hogy érkezett volna rá válasz. Épp ezért a kérelmet újból az említett főhatóság elé terjesztették.⁴³ Május 23-án a Szent Hivatal gyűlésén a pápa, akárcsak hét évvel azelőtt elődje, újból Kollonichtól kért információt.⁴⁴ Eddig forrásadatok hiányában nem tudjuk, milyen döntés született, jóllehet feltételezhető lenne, hogy a püspök a korábbiakhoz hasonló felmentési felhatalmazást kapott. 1698. március 24-én De Camillis keserűen panaszkolt el a bíborosnak, milyen állapotok uralkodnak hívei és papjai körében. A világi hívek, ha elűzik házastársukat, és mást akarnak feleségül venni, papjaik pedig nem hajlandók megesketni őket, a máramarosi szakadár papokhoz vagy a protestáns prédikátorokhoz fordulnak, hazatérve pedig földesuraik oltalomban részesítik őket. Ugyanígy járnak el azok a megözyegyült papok is, akik újabb házasságot akarnak kötni. Esetleg olyan pappal áldatják meg házasságukat, aki a hegyekben él, rablók között, s nem tart a püspöktől. Csak erősebb karhatalommal lehetne véget vetni ezeknek az állapotoknak, ilyen azonban nem áll a munkácsi püspök rendelkezésére. Ezért aztán tartja magát a bíboros gyakran ismételt kijelentéséhez: *Azt tesszük, amit meg tudunk tenni, és nem mindazt, amit akarunk.* Nem is embereket kormányoz, hanem vadakat, és csak Isten kegyelmének köszönhető, hogy még életben van.⁴⁵ Komoly problémák merülhettek fel a

ducant alias uxores ante mortem legitimorum conjugum, et catholici cum acatholicis non copulentur. Et haec corrigere ubique non possum, quia vires non habeo reos puniendi; illi enim citati non comparent, censuras non formidant, meis famulis, si velint illos capere, armis se opponunt et ab officialibus caeris assistentia fere nulla, nec domini terrestres juvant, imo cum sit magna pars haereticorum, potius protegent tales reos, quando sunt illorum subditi, quam mihi faveant.” Esztergom, Prímási Levéltár no. 2116/19. (*Okmánytár*, no. 298., 390–391.).

⁴² APF, SOCG, vol. 527, fol. 81rv, 82v. (*Okmánytár*, no. 299., 393–394; LE IV, no. 148., 184–185).

⁴³ „Mi jò lecito di dire all’EE. VV. che la medesima facultà fu dal sudetto Vescovo richiesta anche sotto li 3 di luglio 1690, e ne fu rimessa l’istanza alla Congregazione del S. Officio dalla quale nè Registri non si trova che siasi havuta risposta. I luoghi poi conceduti al medesimo nel Breve spedito per il suo Vicariato sono la Diocesi di Monkaçz et altri luoghi acquistati in Ungaria. Rescriptum. Ad S. Officium.” APF, Acta S. C. de Prop. Fide, vol. 67, fol. 138–139, nr. 22. (*Acta II*, no. 710., 141.).

⁴⁴ ACDF S. O., St. St. Decreta anno 1697, fol. 158v–159r; APF, Fondo Vienna 56, Dubia et Resolutiones Diversarum Sacrarum Congregationum: Sancti Officii, Concilii et Rituum. tom. 2. fol. 139r (ld. Források, 10. sz. irat).

⁴⁵ „Sic et plurimi Saeculares Rutheni, et Valachi faciunt, quando non placent illorum uxores, expellunt illas, et alias accipiunt, aliquando etiam a vivis maritis, et si non possunt inducere aliquem sacerdotem ex meis, ut illos copulet, eunt ad sacerdotes Marmarussiensis, vel ad Praedicantes, et ab illis copulantur et postea revertuntur ad suas domos, et protegentur a suis Dominis Terrestribus. Similiter et aliqui sacerdotes, qui, postquam moriuntur illorum primae uxores, volunt alias ducere, eunt pro copulatione vel ad Marmarus vel ad aliquem sacerdotem, qui in montibus, et inter latrones manens, non timet me. Pro remedio horum malorum requireretur brachium nimis forte, non sicut meum est, et forsitan non esset de tempore hoc tale brachium; quapropter conformo me verbis saepius mihi repetitis ab Eminentissimo Domino Cardinali, ut faciamus, quae possumus, non omnia, quae volumus. Ill. mus Dominus Episcopus Agriensis, et Vestra Rev. ma Dominatio manet in locis securis, et habetis sacerdotes doctos, et populum discretum, at ego habito in deserto, et non homines, sed potius feras guberno; est Dei specialis gratia, quod adhuc supersum.” ASV, Acta Congr. Consist., 1771, fol. 228–229. (PAPP GYÖRGY, ‘Adalékok De Camillis József munkácsi püspök működéséhez’, in *Keleti Egyház* 1941. május, 7–9.; *Monumenta Ucrainae*

felszenteltek szellemi szintjével kapcsolatban, mert többször is kapott figyelmeztetést, hogy válogassa meg leendő papjait.⁴⁶

Kollonich 1701. április 28-án a Hitterjesztés Szent Kongregációjához írt hosszabb levelében beszámolt az unió magyarországi terjedéséről. Kifejtette, hogy az ortodox püspökök kényük-kedvük szerint adnak felmentést mindenféle házassági ügyben, s ezért kétséges, hogy az általuk felszenteltek érvényesen vannak-e felszentelve.⁴⁷ Ez a helyzet De Camillis működésére is hatással volt, aki püspöki tevékenységének második felében azzal is foglalkozott, hogy a máramarosi románokkal elfogadtassa a Rómával való egyesülést.

Ettől kezdve nem hallunk arról, hogy említést tett volna a bigámusok ügyéről. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kérdést meg tudta volna oldani, sőt! Későbbi adatok bizonyítják, hogy továbbra is jelentős számban voltak a munkácsi egyházmegyében olyan papok, akik szentelésük után nősültek. De Camillist, lelkiismeretes főpap lévén, kínozhatta a probléma (vagy tudós oldalról tekintve furdalhatta a kíváncsiság), vajon helyesen ítélte-e meg (s kimondatlanul is: helyesen ítélték-e meg Rómában) kánonjogilag a szentelés utáni (második) házasság ügyét. Egyetlen adatunk van, amelyből arra következtethetünk, hogy nem hagyott fel a kutatással. Kollonich 1701. október 17-én írt levelében arról értesítette, hogy megküldi neki Papadopoulosz görög egyházi író egyik művét.⁴⁸ Nem írja, melyik könyvről van szó, csak sejtethjük. Teljes címe: *Praenotiones mystagogicae ex jure canonico sive responsa sex, In quibus una proponitur Commune ECCLESIAE Utriusque GRAECAE et LATINAE Suffragium de iis, quae Omnino praemittenda sunt Ordinibus Sacris: atque obiter et GRAECA adversus Calumniatores defenditur, et praecipue Photianorum ineptiae refellentur. Authore Nicolao Commeno Papadopoliti Cretensi, Abbate S. Zenobii, S. Theolpg. Philos. ac J.U.D. et in Academia Paravina Canonum Sacrorum Interprete. Patavii Ex Typographia Seminarii. MDCXCVII.* A könyv II. része (70–87.) a bigamiáról szól. Vajon kifejezetten kérte ezt a könyvet De Camillis, vagy valaki felvilágosításképp küldte neki Rómából? Mindkét változatot lehetségesnek tartom, de elsősorban az utóbbit, mivel a püspök körülményei nem nagyon tették lehetővé, hogy tájékozódjon arról, mi is történt akkoriban Itáliában, a tudós körökben. Azt viszont tudjuk, hogy Papadopolit a kongregációk többször is felkérték arra, hogy szakértői véleményt nyilvánítson a görög és a latin kánonjog eltéréseiből adódó, vitás esetekben. Ezenkívül De Camillis személyesen is ismerte őt, mert 1665–67-ig együtt töltötték tanulóéveiket a római Görög Kollégiumban. Nikolaosz Papadopoulosz-

Historica, vol. XIII. *De processibus canonicis Ecclesiae Catholicae Ucrainorum in Transcarpathia*, Collegit Dr. ALEXANDER BARAN, Romae 1973. no. 17, J, 160; LE IV, no. 155., 191–192.).

⁴⁶ Farkas István nagyváradi helynőktől 1699. szept. 9-én (*Okmánytár*, no. 305., 397–398.) és II. Rákóczi Ferentől Sárospatakról, 1701. jan. 9-én (*Okmánytár*, no. 309., 401.).

⁴⁷ „*Interea Episcopi Schismatici, aut potius athei, et sine fide homines, absque ulla consideratione simoniace quosdam in sacerdotium assumunt, et ordinant; in Matrimonijs, Divortijs, Bigamijs, et omnibus Sacramentis pro libitu dispensant ita, ut unus quandoque duabus, aut tribus jueminis, quasi uxoribus ex dispensatione talium Episcoporum abutatur. Sic denique vivunt, ut sine fide, sine lege agentes, merito dubium moveant, an ullus eorum in sacerdotem, minus in Episcopum, rite et valide sit consecratus.*” APF, SOCG, vol. 539, fol. 330–334v. (LE IV, no. 176, 227–230.).

⁴⁸ *Okmánytár*, no. 317., 411.

Komnénosz (latinosan Nicolaus Papadopulli) (1651–1740) 1670-ben belépett a jezsuita rendbe, ahonnan 1686-ban saját kérésére távozott. 1688-tól a páduai egyetem kánonjog-tanára lett, ahonnan 1738-ban csak élemedett kora miatt volt nyugalmába.⁴⁹ Akármilyen indíttatásból kapta is De Camillis a könyvet, a helyzet könnyítésében nem segített. Papadopulosz ugyanazt a szellemi irányvonalat követte, mint közel egy évszázaddal korábban élt tudós társa, León Allatiosz, akinek felfogásáról főművének címe is árulkodik: *De Ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua consensione*. A páduai tanár saját művében Maximosz Marguniosz (1549–1602) kütherai ortodox metropolita nézeteit igyekszik cáfolni, s kánonjogi érvelésében a latin egyház felfogását védi, mely szerint nem számít bigámiának a második házasság, tehát nem képez szentelési akadályt. Ugyanakkor nem esik szó a szentelés utáni második házasságról, lévén hogy a nyugati egyházjogban az egyházi rend házassági bontó akadály.

3. Hogyan alakult a helyzet De Camillis után?

Ahhoz, hogy értékelni tudjuk De Camillis bigámusokkal kapcsolatos erőfeszítéseit, halálával nem ejthetjük el az események fonalát. Utódai idején szintén nem változott a helyzet. Egy 1713-as részletes kimutatásból, amelyet Bizánczy György küldött a Hitterjesztés Szent Kongregációjának, tudjuk, hogy az egyházmegye papjai közül 140 volt másodsorú nőszült és 371 skizmatikus.⁵⁰ (Egy ugyanakkor készült összesítésből tudjuk, hogy a papság összlétszáma 769 volt, ebből 416 skizmatikus és 353 unitus. A két jegyzék közti eltérés azzal magyarázható, hogy az első listán egyes adatok csak becslésen alapulnak.)⁵¹ Érthető, hogy a főpásztor igyekezett törvényes megoldást találni. Terv készült, amely igyekezett felsorolni azokat az érveket, amelyekkel remélhetőleg pozitív döntést lehetett volna kicsikarni a Szent Officiumtól.⁵² Az első érv az volt, hogy a bigámusok mindenféle büntetéssel való fenyegetés dacára sem hagynak fel papi tevékenységükkel, s ha el akarnának járni ellenük, együgyű híveik erőszakkal is megvédenék őket. Másodsorú: ha erőszakkal lépnének fel velük szemben, félő, hogy ők s velük együtt híveik is visszaesnének a szakadásba, következésképpen hatalmas kárt szenvedne

⁴⁹ Bővebben ld. Z. N. Τσιριπανλῆ, *Τὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τῆς Ρώμης καὶ οἱ μαθητὲς του (1576–1700)*. Συμβολὴ στὴ μελέτῃ τῆς μορφωτικῆς πολιτικῆς τοῦ Βατικανοῦ, Θεσσαλονίκη 1980 (Ανάλεκτα Βλατάδων 32), 630–633. ÉMILE LEGRAND, *Bibliographie Hellénique ou Description raisonnée des ouvrages publiés par les Grecs au dix-septième siècle*. t. V. Paris 1903. 413–415.

⁵⁰ APE, SC Ungheria, Transilvania vol. 4, f. 138. után számozatlan (ld. Források, 12. sz. irat). A kimutatásból nem derül ki egyértelműen, hogy az adott helységben összesen hány pap volt, s ahol egy bigámus és egy skizmatikus van jelezve, ugyanazon személyről van-e szó.

⁵¹ *Okmánytár*, no. 461., 587–588.

⁵² A tervről, melynek szövege Egerben, a Főegyházmegyei Levéltárban található, feltehető, hogy Bizánczy és az egri püspökség szakértői közösen készítették. Mivel nincs datálva, pontosan nem tudjuk, az 1717-es első kísérlet előtt vagy annak kudarca után készült, de inkább a korábbi dátum tűnik valószínűnek.

az unió ügye, aminek érdekében mind az egri püspök, mind a munkácsi apostoli helynök fáradozik.⁵³

Miután megoldódtak a De Camillis utódlásával kapcsolatos nehézségek és viták, Bizánczy 1717-ben újból felhozta a bigámus papok ügyét. Szeptember 9-én Kassán kelt levelében kifejtette XI. Kelemen pápának, milyen siralmas helyzetben van egyházmegyéje, s ennek orvoslását csak a Szentszéktől remélheti.⁵⁴ Az oroszországi baziliták általános prokurátora betérjesztette a püspöknek a pápához intézett kérelmét, amelyben hivatkozott arra, hogy 1714. augusztus 2-án már döntött a Szent Officium olyan esetekről, ahol a megözvegyült papok második házasságot kötöttek.⁵⁵ November 17-én Bizánczy ugyanazt a választ kapta, tudniillik hogy a szóban forgó házasságok semmises és érvénytelenek, a püspökök figyelmét pedig fel kell hívni a korábbi pápai döntésekre.⁵⁶

Mint ahogy korábban, a helyzet most sem oldódott meg ezáltal. 1718. április 4-én Keresztély Ágost bíboros-primáshoz intézett levelében felsorolta az egyházmegyéjében levő aktuális nehézségeket, első helyen a bigámus papok problémáját. Az érintettek, szinte mindnyájan, nem hajlandók elbocsátani feleségüket, inkább úgy döntenek, hogy kivándorolnak az országból, felhagynak a papi szolgálattal, és átállnak a szakadárokhöz. Márpedig ebben az esetben a püspök a klérusnak több mint a felét elveszítené. Hogy ezt elkerülje, kérte a primás közbenjárását.⁵⁷

⁵³ Egri Főegyházmegyei Levéltár, Archivum Vetus, fasc. 238, EH a/126 (Ld. Források, 11. sz. irat).

⁵⁴ „*Hisce humillimis lineolis meis (quamvis ob conturbatum per diuturnam viduitatem gregis mihi commissi statum, partim vicinis Tartarorum terroribus, qui hisce diebus ex Moldavia erupentes, circa confinia Hungariam igne, et ferro vastantes octo, et amplius millia, maiori ex parte, ex populo Graeci Ritus meae curae commisso abegerunt, praepeditus tardius hisce compaream), cordiali cum basio pedes Sanctitatis Vestrae exosculans, demississime significo statumque concredivi mihi per beneficam Sanctitatis Vestrae Apostolicam manum Cleri, ac Populi, brevibus humillime exponens. Inter caeteros successu temporis, uti sperare licet, per me corrigendos in Clero, ac Populo defectus, maxime quod me anxiat est, opportunoque, ac non alio quam Vaticano indiget remedio; tempore utpote diuturnae orium meorum viduitatis, ac plurimum durante Rakociana perniciose admodum bonis moribus, et ordini ecclesiastico rebellione, ultra centum sacerdotes, demortuis primis uxoris, ad secundas transivisse nuptias, ac hodie, etiam post tot suspensiones, et inhibitiones, immo etiam nonnullorum incarcerationes, quos nempe furor permisit rusticorum, fere omnes munia sacerdotalia, convivendo in bigamia cum uxoris, obire, ac tractare, et quoniam longe ad huc ante susceptam Sacram Unionem tempore omnium fere meorum Antecessorum hunc usum, vel potius abusum in Hungaria usque ad haec tempora vixisse, deinde huiusmodi notatos vitiis montes, non facile cuiquam obvio penetrabiles, inhabitare, ubi nec suspensiones curant, nec per alias paenas, ut per incarcerationes, plebe rudissima seducta defensi corrigi possunt, certissimum sit; et vel maxime submotis etiam similibus, subiecta idonea substitui facile non possint. Eapropter Sanctitati Vestrae haec humillime repraesentans supplico, quatenus (f. 567v) pro ulteriori pace Ecclesiae meae, et maiori Sanctae Unionis incremento, uti spes est, pro hac unica vice dumtaxat, huiusmodi bigamos ab irregularitate absolvere, et cum iisdem dispensare, ut fungi sacerdotio in Matrimonio secundo, ad instar monogamorum, possint ac valeant, Sanctitas Vestra benignissime dignetur.*” APF, SOCG, vol. 610, fol. 567rv, korabeli másolat, ACDF SO, St. St. vol. QQ2 – I, fol. 148, korabeli másolat. (LE Vol. III, 1665–1690. no. 207., 325–326.).

⁵⁵ ACDF SO, St. St. QQ2 – I, fol. 146r–150v (Ld. Források, 13. sz. irat).

⁵⁶ „*Secundum matrimonium praesbyterorum graecorum esse nullum et invalidum, ideoque monendos esse episcopos de ignorantia decretorum iam factorum.*” ACDF SO, St. St. Decreta anno 1717, fol. 403v (Ld. Források, 14. sz. irat).

⁵⁷ „*...siquidem accepta decreta ex Sacra Curia Romana de bigamis sacerdotibus executioni mandare volens, eorumdem secundas uxores utpote illegitimas repudiare aggressus, interea quoniam multi dictorum bigamorum immo fere omnes sunt resoluti, potius ex regno exulare, a sacerdotii exercitio abstinere, et quod prius ad schismaticos*

1719-ben két pap, Staurovszki János és Hopkanics János személyesen mentek Rómába abban a reményben, hogy így talán kedvezőbb elbírálásban részesülnek.⁵⁸ XI. Kelemen pápához intézett első kérvényében Staurovszki előadta, hogy első feleségével, akit szentelése előtt vett el, öt évig élt, majd kilenc évvel ezelőtt (tehát 1710 táján) újból házasságot kötött egy hajadonnal, leginkább amiatt, mert apró gyermekekkel maradt özvegyen. A kérelemben egyszerű irregularitás alól kért felmentést, s a kérvényből nem derült ki, vajon felszentelése előtt vagy után kötötte második házasságát.⁵⁹ A Szent Officium konzultorai elhalasztották a szavazást, amíg erről világos választ nem kaptak.⁶⁰ Ugyanígy tettek Hopkanicssal is. Staurovszki újból próbálkozott: azzal érvelt, hogy azért kéri felmentését az irregularitás alól, mert vissza akarja kapni javadalmát, mivel arca verejtékével dolgozva teremti elő megélhetését, s el kell tartania önmagán kívül a két házasságból született hat gyermekét, meg a feleségét.⁶¹ A Szent Officium konzultorai úgy szavaztak, hogy csak akkor nyújthatja be kérelmét, ha már elbocsátotta feleségét.⁶² Az ügy folytatásáról nincs adat az Inkvizíció döntéstárában, ezért feltételezhető, hogy a két pap azzal az elhatározással távozott Rómából: inkább maradnak felfüggesztett papok, de nem bocsátják el feleségüket. Hogy milyen gyakorlati megoldást választottak, nem tudjuk, de a korábban idézett Bizánczy-levél felsorolja azokat a lehetőségeket, amelyekkel sorstársaik éltek.

A kérdés később sem jutott nyugvópontra. 1790-ben a magyarországi görög katolikus klérus emlékiratot nyújtott be az általános királyi diétának, hogy a keleti egyház kánonjogában a püspökök rendkívüli módon egyes esetekben felmentést adhassanak annak a papnak, aki másodszor nősült, s ezért haláláig el van tiltva a papi szolgálattól.⁶³

4. A De Camillis magatartását irányító szempontok

Mielőtt összefoglalást nyújtanánk arról, másfél évtizedes püspöki működése alatt milyen álláspontot alakított ki a munkácsi püspök a papok második házasságával kapcsolatban, meg kell vizsgálnunk azokat a szempontokat, amelyek magatartását alakították.

transmigrare, quam suas secundas deserere uxores; quo pacto mediam fere partem perdere debebo parochorum, ac proinde opem serenissimae Eminentiae Vestrae demississime imploro, quatenus huic malo, benigno suo remediari dignaretur patrocinio, ne tantam jacturam in fidei verae et sanctae Unionis professione, ac in clero perditionem patiatur Ecclesia Dei.” Egri Főegyházmegyei Levéltár, Archivum Vetus, fasc. 238, EH a/142 (ld. Források, 15. sz. irat).

⁵⁸ ACDF SO, St.St. vol. QQ2 – 1, fol. 154r, 155r (ld. Források, 16–17. sz. irat).

⁵⁹ ACDF SO, St.St. vol. QQ2 – 1, fol. 156r, 157v (ld. Források, 18. sz. irat).

⁶⁰ ACDF SO, St. St. Decreta anno 1719, fol. 269v, 276r (ld. Források, 19. sz. irat).

⁶¹ ACDF SO, St.St. vol. QQ2 – 1, fol. 160r (ld. Források, 20. sz. irat).

⁶² ACDF, SO, St.St. Decreta anno 1719, fol. 269v, 275v–276r, 280r, 285v (ld. a 21. dokumentumot).

⁶³ NIKOLAUS NILLES SJ, *Symbolae ad illustrandam historiae Ecclesiae Orientalis in terris Coronae S. Stephani*, Oeniponte 1885, 1055–1057.

1. A leendő püspök nem tudott kellőképpen felkészülni az egyházmegye kormányzására, mert nem rendelkezett megfelelő információkkal az itteni lelkipásztori állapotokról. Amikor megérkezett állomáshelyére, hirtelen kellett szembesülnie a bigámia problémájával, több esetben azt sem tudta, annak milyen fajtájával áll szemben. Nem tudjuk, a kérdést kánonjogi szempontból hogyan közelítette meg. A görög egyház akkori szabályai szerint, amelyeket a korábbi kánonjogi döntésekkel összhangban Malaxosz *Nomokanon*-ja foglal össze, ha egy felolvasó másodszer megnősül, megmaradhat rendjében, de magasabb fokozatba nem léphet. Ha egy pap teszi ezt, letétellel bűnhődik, de nem közösítik ki.⁶⁴ A felszentelendők csak szűzi és tisztességes lányt vehetnek feleségül, máskülönben el lesznek tiltva a papi szolgálattól.⁶⁵ Az a klerikus, aki tudatlanságból kötött felszentelése előtt tiltott házasságot, amikor pedig erre rájön, és megtartóztatja magát feleségétől, örökre el van tiltva a papi szolgálattól, de megtartja papi rangját. Ha rájön, hogy tiltott házasságot kötött, és továbbra is házaseletet él, letétellel és kiközösítéssel bűnhődik.⁶⁶ A megözvegyült papokat és diakónusokat, ha megnősülnek, ugyanúgy kell tekinteni, mint azokat, akik otthagyták a szerzetesi állapotot. Meg kell tőlük tudakolni, vajon azt hitték-e, hogy a papok és a diakónusok megnősülhetnek, s ebben az esetben úgy kell megbüntetni őket, mint eretnekeket. Ha viszont nem hitték ezt, akkor úgy kell büntetni őket, mint akik otthagyták a szerzetesi állapotot. Ha elúszik feleségüket és visszatérnek az Egyházhoz, szelíden és irgalmasan kell fogadni őket; ha viszont ezt nem teszik meg maguktól, az Egyház kényszerítse őket, s ha nem engedelmeskednek, élethossziglan zárják őket monostorba.⁶⁷

2. De Camillis úgy vélte, hogy elődei jogtalanul, vagy legalábbis körültekintés nélkül jártak el, amikor felmentést nyújtottak a bigámusoknak. Nem vett, vagy nem akart tudomást venni arról, hogy Malaxosz *Nomokanon*-jának és szláv, illetve román recenzióinak 317. kánonja szerint a püspököknek hatalmukban áll a kánonok szigorán enyhíteni vagy módosítani.⁶⁸ Valószínűsíthetjük, hogy a korábbi püspökök ennek a kánonnak a szellemében jártak el. A rendet szerető és azt követni akaró De Camillis első reakciója tehát az volt, hogy a felfüggesztést alkalmazta minden pappal szemben, aki valamilyen szempontból ebbe a kategóriába esett. Zsinati határozatában nem utalt arra, hogy a felmentést a pápától kell kieszközölni, hanem csak annyit szögezett le, hogy tőle, a püspöktől kell kérni és kapni a feloldozást.⁶⁹ Ugyanakkor tudta, hogy a katolikus egyházban az ordinárius jogköre erre nem terjed ki, de bizton remélte, hogy Rómából mindenki számára felmentést fog kapni. Rövid időn belül tapasztalhatta, hogy a kapott felmentés az érintetteknek csak kisebb hányadára vonatkozott, s valószínűleg a helyzet súlyossága

⁶⁴ C. 75. PAPP-SZILÁGYI, *Enchiridion* (op. cit. 16. jegyzet), 79.

⁶⁵ C. 76. uo.

⁶⁶ C. 82. uo.

⁶⁷ C. 124. PAPP-SZILÁGYI, *Enchiridion* (op. cit. 16. jegyzet), 83.

⁶⁸ PAPP-SZILÁGYI, *Enchiridion* (op. cit. 16. jegyzet), 105.

⁶⁹ „...dispensationem petere debent...absolutionem a nobis patent et obtineant.” *Okmánytár*, no. 242., 300.

kényszerítette arra, hogy elgondolkozzon a mögöttes teológiai indokokról, így alapozva meg kérésének kánonjogi alapját.

3. A görög kánonjog általában nem nézte jó szemmel a második házasságot, de bővebben nem adott teológiai magyarázatot arra nézve, hogy a klerikusok miért nem köthettek második házasságot. A későbbizánci kommentátorok szerint az Újszövetség papjainak még szigorúbban be kell tartaniuk az ószövetségi papokra vonatkozó morális szabályokat, hiszen egy tökéletesebb szövetség szolgái. Ebben az értelemben magyarázták a Szent Pál által megkövetelt feddhetetlenséget, ami kapcsolódott az egyfeleségűséghez.⁷⁰ A magyarázat nem volt új keletű, a tanítás a korai időkre nyúlt vissza. A meg nem engedett házasságban élő papról Nagy Szent Baszileiosz úgy döntött, hogy „nem illő, hogy olyan valaki áldjon meg másokat, akinek saját sebeit kell gyógyítania. Az áldás ugyanis a megszentelés közlése. Hogyan közölheti azonban másokkal, aki híjával van, mert tudtán kívül elbukott?”⁷¹

Nyugaton Siricius pápa hasonló teológiai okfejtéssel él, amikor a klerikusi cölibátusról értekezik. „Ezeknek (a szentírási) rendelkezéseknek a felbonthatatlan törvényt kötelez mindnyájunkat, papokat és levitákat, hogy fölszentelésünk napjától fogva önmegtartóztatásban és szeméremben tartsuk testiünket és lelkiünket, mert csak így lehetünk kedvére Isteniünknek naponta felajánlott áldozatainkban.”⁷² A II. Lateráni Zsinat (1139) is csak azzal indokolja a cölibátust, hogy a klerikusok „Isten templomai, az Úr edénye, a Szentlélek szentélye kell hogy legyenek és annak nevezze őket, s ezért méltatlan, hogy szeretkezésben és kicsapongásban éljenek.”⁷³ Az egyházi személyek között a megtartóztatás törvényének és az Istennek tetsző tisztaságnak kell uralkodnia.⁷⁴ A Trentói Zsinat nem fűz teológiai magyarázatot a szent rendekben élők házassági tilalmához, de együtt tárgyalja a szerzetesekkel: az előbbieknél az egyházi törvény, az utóbbiaknál fogadalmuk tiltja a házasságkötést.⁷⁵

A két egyházfegyelmi rend összehasonlításából az tűnik ki, hogy a latin jog ugyanazt a teológiai érvelést használta a cölibátus mellett, mint a görög a papok

⁷⁰ Vö. 1Tim 3,2. A bizánci kommentátorokat summázza Áthoszi Szent Nikodémus a *Pidalion*-ban, a 18. apostoli kánonhoz fűzött magyarázatában. (Athén 1990, 19–20.)

⁷¹ 27. kánon, JOANNOU, PERICLES—PIERRE, *Discipline générale antique (IVe -IXe s.) t. II. Les canons des Peres*. Grottaferrata 1963, 127–128. Magyarul: ERDŐ PÉTER ford. in *A kappadókiai atyák*, Ókeresztény írók 6. Budapest 1983, 273.

⁷² Siricius pápa levele Himerius tarragonai püspökhöz, 10. ERDŐ PÉTER ford. In: *Az ókeresztény kor egyházfegyelme*. Ókeresztény írók 5. Budapest 1983, 350.

⁷³ 6. kánon, ami azonban nem a szentelés után kötött házasságokról szól, hanem a klerikusok mindenfajta házasságáról. Az „in ordine subdiaconatus et supra uxores duxerint aut concubinas habuerint” kifejezés további magyarázatra szorul. (*Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, curantibus JOSEPHO ALBERIGO et al. Bologna, 1973³, 198.). A szöveg utal a Róm 13,13-ra. Ez a szűkített értelmezés nyilvánvalóan téves, hiszen Szent Pál minden keresztényhez intézte intelmét, nem csupán az előjárókhöz.

⁷⁴ „lex continentiae et Deo placens munditia”, 7. kánon uo.

⁷⁵ *Canones de sacramento matrimonii: c. 9. Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, curantibus JOSEPHO ALBERIGO et al. Bologna, 1973³, 755. Magyarul: HEINRICH DENZINGER – PETER HÜNERMANN, *Hívatások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*. FILA BÉLA ÉS JUG LÁSZLÓ fordításának felhasználásával összeállította ROMHÁNYI BEATRIX ÉS SARBAK GÁBOR. Bánytereny–Budapest 2004. no. 1809., 423.

második házasságára. Nem tudjuk, De Camillis kánonjogi előképzettsége mennyire terjedt ki arra, hogy foglalkozzék a papi nősülés teológiai alapjaival. Nem tartjuk valószínűtlennek, hogy ebben a kérdésben sajátos kettősség alakult ki benne, ami saját római neveltetésének és a görög egyház tényleges helyzete ismeretének volt köszönhető. A jezsuiták által vezetett Collegio Greco nem nős unitus papokat akart adni a görög egyháznak, hanem nőtlen, netán szerzetes misszionáriusokat, akik vélhetőleg az egyházi karrier csúcsára fognak emelkedni. Mindenesetre amikor első meghökkenése után foglalkoznia kellett a bigámia problémájával, ő maga is arra a nézetre hajlott, hogy nincs igen komoly teológiai akadálya a szentelés utáni nősülésnek, mert „feltételezzük, hogy nem isteni jog tiltja, és biztos, hogy a görögöknél nincs tisztasági fogadalom, amely érvénytelenítene a házasságot, ekkor pedig a felszentelés után kötött házasság csak nem megengedett”.⁷⁶

Bizonyára nem volt egyedül ezzel a véleményével. Igen érdekes egy kérelem, amelyet 1705-ben nyújtott be a Szent Officiumhoz Paolo Petta, a szicíliai Monreale egyházmegye görög szertartású papja, aki öt gyermekével maradt özvegyen, és újból meg akart nősülni. Kérelmét több érveléssel is alátámasztotta. Hivatkozott fiatal korára és azzal kapcsolatos kétségeire, hogy tudna-e megtartóztatásban élni. Anyagi és szociális indokai mellett utalt VII. Sándor pápának 1664-ben egyik paptársa számára adott felmentésére. Kánonjogi szempontból Petta azzal érvelt, hogy több szakértő szerint a görögöknél a második házasság nem érvénytelen, csak tiltott.⁷⁷ Siricius pápa döntéseinek 11. fejezetére is hivatkozott.⁷⁸ A magyarországi görög katolikus klérus 1790-es beadványa még részletesebben fejtegette a teológiai érveket.⁷⁹

De Camillis sehol nem hivatkozik kánonjogi tekintélyekre, de vélhetőleg ő is ismerte, sőt esetleg tanulta is Arcudius és Gambert műveit. Későbbi kérelmei és eljárásai is enyhébb felfogását igazolják. Kezdeti reményei, hogy Róma mégiscsak ad majd felmentést, ahhoz köthetők, hogy a vele közölt döntésekben sosem szerepelt az a kifejezés, hogy a másodszor nősült özvegy papok házassága érvénytelen, semmis. (Érdekes, hogy a rutén püspökökkel közölt korábbi döntésekben szerepel ez a kifejezés. De Camillis római szakmai tapasztalatai alapján tehát joggal feltételezhette, hogy számára még lehet remény, esetleg Kollonich közbenjárása kedvezőbb döntést csikarhat ki.)

⁷⁶ Vö. 31. jegyzet. (APF, SC: Ungheria e Transilvania, vol. 2, fol. 292.) A latin egyházban vita tárgya volt, hogy mi az alapja a papok cölibátusra való kötelezettségének. Az egyházjogászok túlnyomó többsége szerint a papi házasságot érvénytelenítő tételes egyházi törvény, Aquinói Szent Tamás és a kisebbség szerint a nagyobb rendekkel egybekötött tisztasági fogadalom. A középkortól kezdve kifejezett fogadalmat nem kívántak meg ugyan, de többek szerint a rendek felvétele hallgatag fogadalomnak számít. (vö. SÍPOS ISTVÁN – GÁLÓS LÁSZLÓ, *A katolikus házasságjog rendszere*, 4. bővített kiadás. Budapest 1960. 340–341.)

⁷⁷ Pietro Arcudi in Concord. lib. 7, Gambert de Sacram. l. 8. de Matrim. tract. II de Impedim. c. 9. 1a. 4.

⁷⁸ ACDF SO, St.St. UV 72. Variorum tom. II sec. XVII–XVIII....Greci, Armeni, Ruteni. 48rv.

⁷⁹ NILLES, *Symbolae* (op. cit. 64. jegyzet), 1055–1057.

4. Püspöki működése előtt, de az alatt is, nehéz körülmények között éltek a munkácsi egyházmegye hívei. Folytak a török háborúk, tatárok törtek be, belháborúk dúltak. A harci cselekmények következtében sokan életüket vesztették vagy elhurcolták őket. Járványok pusztítottak, s gyakori volt a gyermekágyi láz, ami miatt fiatal papok egyedül maradtak apró gyermekeikkel. A helyzet rendkívülinek volt mondható, s a püspöknek be kellett látnia, hogy a megszokott kánoni intézkedések ebben az esetben nem alkalmazhatók a maguk szigorával. Bár elvileg világi karhatalommal is foganatosíthatta volna döntéseit, mivel erre a magyar törvények lehetőséget nyújtottak,⁸⁰ azonban sem a hatóságok, sem a földesurak részéről nem kapott támogatást. Be kellett látnia, hogy még ott is, ahol keményebb büntetéseket tudott volna alkalmazni, nem sikerült neki, mert a papok inkább elmenekültek, semmint elhagyták volna feleségüket. A görög egyházi gyakorlatban alkalmazott monostorba zárás lehetetlen volt, részint mert igen csekély volt a monostorok száma, részint nem voltak felkészülve arra, hogy nagyobb számú internáltat fogadjanak be. Valószínű, hogy a püspök kora előhaladtával és a helyzet súlyosbodásával egyre hajlékonyabbá vált vagy legalábbis nem alkalmazott szigorúbb büntetéseket a renitensekkel szemben. Halála után tíz évvel Bizánczy sötét képet fest a klérus morális állapotáról, s emiatt a körülményeken túl majdnem összes elődjét hibáztatja.⁸¹

5. A második házasságok el nem ismerése egyúttal azt is jelentette volna, hogy az azokból származó gyermekek törvénytelenek, márpedig a leendő papok igen gyakran a papfiúk közül kerültek ki. A klérus képzetesebb utánpótlását veszélyeztette volna, ha nem kapnak felmentést, mert intézményes papnevelés híján a jelöltek „otthon”, családi gyakorlatból sajátították el a papi szolgálathoz szükséges ismereteket. 1727-ben Bizánczy György Rómába küldött kérelmében arra hivatkozott, hogy a Magyar Királyság döntése értelmében az egyházmegyéjében élő román alattvalói közül csak papfiúkat lehet pappá szentelni.⁸²

6. I. Lipót rendelete nyomán lassanként megindult a parochiális telkek osztása. Komoly problémát jelentett – bár De Camillis idejében még csak szórványos je-

⁸⁰ 1662. évi 29. tc. 6 §: *Hozzátevén: hogy a szentszékeknek ily végleges ítéleteit s elmarasztalásait az eziránt törvényesen megkeresett polgári hatóságok végrehajtani tartozzanak; különben a megyei bírák, vagy ítélőmesterek az efféle elmarasztalásoknál a végrehajtást teljesíteni elmulasztó vagy nem akaró ilyen hatóság polgári javaiból is egyenértékű elégtételt vehessenek (minden jogorvoslat félretételével), bármely rendes bíró parancsára. (Hoc addito: quod tales sedis spiritualis definitivas sententias, et convictiones magistrates civiles, ad id legitime requisiti, executioni demandare debeant: alioquin indices comitatum, vel magistri protonotarii, de bonis etiam civilibus talis magistrates, pro convictionibus huiusmodi, executionem facere negligētis, vel nolētis; aequivalentem satisfactionem [cunctis iuridicis remediis depositis] ad mandatum cuiuscunque iudicis ordinarii impendere possint.) Leopoldi I. decr. a. 1662. (II.) KOLOSVÁRI SÁNDOR – ÓVÁRI KELEMEN, *Magyar Törvénytár: 1657–1740. évi törvénygyűjtemek*, Budapest 1900, V. köt. 244–245.).*

⁸¹ „...longe ad adhuc ante susceptam Sacram Unionem tempore omnium fere meorum Antecessorum hunc usum, vet potius abusum in Hungaria usque ad haec tempora viguisse...” APF SOCG, vol. 610, fol. 567v (LE V, no. 56, 155).

⁸² *Supplicationes Ecclesiae Unitae Ucrainae et Bielarusjae*, vol. II, 1700–1740. Collegit, adnotavit, paravit editionemque curavit P. ATHANASIVS WELYKYJ, OSBM, Romae 1962. no. 717., 218.

lenség volt –, a jövőben pedig még súlyosabb bajokat okozott, hogy amennyiben a papot bigámia miatt felfüggesztették, anyagi kárt szenvedett, mert elvesztette egyetlen biztos javadalmát, a parochiális telket, amelyből családját fenn kellett tartania. Ez a kényszerhelyzet igencsak furcsa megoldásokat szült, amint azt a szomszédos galíciai egyházmegyéek gyakorlata is bizonyítja.⁸³

7. Jóllehet az ortodox és az unitus egyház nemzetiségileg eléggé zárt csoportokban létezett, bizonyos tekintetben mégsem vonhatta ki magát a közgondolkodás és a többi egyházak hatásai alól. A reformáció óta épp azokon a területeken, ahol a keleti egyház virágzott, a nyugati egyházban is *mutatis mutandis* gyakorlattá vált a papi nősülés. Ez Pázmány koráig komoly problémákat okozott. A szentelés után, pap által megáldott házasságok esetében hasonló teológiai érveléssel élnek az érintettek, mint később a 17–18. századi görög szertartású bigámusok,⁸⁴ ekkorra azonban már sem a királyi Magyarországon, sem Erdélyben nem tűrték a nő katolikus papok működését. A papi nősülés elszórta továbbélő gyakorlata és a protestáns egyházak praxisa kedvező táptalajt nyújthatott ahhoz, hogy a megövegült ortodox klérus könnyebben túltegye magát a kánoni tilalmakon. Meg kell említeni, De Camillis sosem mentegette papjait azzal, hogy a katolikus klérus körében is fordul elő abuzus. Kérdés: egyáltalán nem volt tudomása a visszaélésekről, vagy tudatosan tartotta magát távol attól, hogy a latin szertartású egyháziak ügyeibe avatkozzék?

8. Utoljára hagytuk azt a szempontot, amely talán a legtöbb problémát okozta De Camillisnek, s amelyet a források alapján egyelőre nem tudunk megnyugtatóan tisztázni. Ha papokat függesztett fel, nem csupán falvak sora maradt lelkipásztori ellátás nélkül, hanem a legkényesebb helyzet alakult ki, nevezetesen az, hogy az illető pap és az őt követő közösség számára megoldásként kínálkozott, hogy át-ill. visszatérjenek az ortodoxiára.⁸⁵ Ez magát az uniót veszélyeztette, s tudta, hogy az egyesülés mindennél fontosabb a pápa, a primás és a magyar uralkodó számára is. Talán ezzel is magyarázható, hogy Kollonich, látva a saját és De Camillis ismételt erőfeszítéseit, amelyeket a Szent Officiumnál tettek, pragmatikus nagylelkűséggel szemet hunyt a munkácsi egyházmegyei papság morális állapota felett.

Felmerül a kérdés, vajon reális volt-e az ortodoxiára való áttérés veszélye? Milyen kánoni gyakorlat dívott akkor ortodox körökben? Az egyházi jogi előírások világosan kitűnnek Malaxosz *Nomokanon*-jából. Ha megnézzük a breszti unió (1596) után a szomszédos Galíciát, akkor azt látjuk, hogy a 17. században mind görög katolikus, mind ortodox körökben komoly méreteket öltött a bigámia prob-

⁸³ SENYK, 'A Married Clergy' (*art. cit.* 10. jegyzet), 186.

⁸⁴ Vö. KOLLÁNYI FERENC, 'Zsinati bíróság 1561-ben', in *Magyar Sion* 31 (1895) 81–99. (Hivatkozik rá: PÉTERI JÁNOS (= PETRUCH ANTAL SJ): *Az első jezsuiták Magyarországon*. Róma 1963, főleg 103–108.) (E bibliográfiai adatokra Molnár Antal hívta fel figyelmemet, amit ezúton is köszönök.)

⁸⁵ Vö. Egri Főegyházmegyei Levéltár, Archivum Vetus, fasc. 238, EH a/126. Bár ez a levél Bizánczytól ered, nem valószínű, hogy alapvetően mások lettek volna az egy-két évtizeddel korábbi állapotok.

lémája. 1640 után azonban, Pjotr Mogila zsinati intézkedéseinek következtében megszigorodott a rend az ortodox területeken. A forrásokban sehol sincs nyoma annak, hogy felmentést adtak volna a bigámia alól. Jóllehet a Rómánál instanciálórutén püspökök állandóan arra hivatkoztak, hogy a felmentés megtagadása esetén a papok átállnak az ortodoxiába, ez azonban Sophia Senyk szerint inkább csak toposz volt, amellyel alá akarták támasztani kérésüket. Sőt inkább az ellenkezője tűnik igaznak: inkább azok a másodszor nősült özvegy ortodox papok jöttek át az unióba, akiknek emiatt meggyűlt a bajuk a püspökükkel.⁸⁶

A magyarországi helyzet ennél sokkal homályosabb. Érdekes, hogy Andrella Mihály unióellenes traktátusában⁸⁷ utal a bigámia problémájára: az egyszerű ember kétszer is házasodhat, a pap viszont csak egyszer, „*manapság azonban minden másképp van*”.⁸⁸ Emiatt ostorozza az unitusokat. Egy ilyen esetre utal, amikor is egy (görög katolikus) pap másodszor nősült, és a testvére eskette meg, bár a *Trebnyiké* (Szerkönyv) ilyen előírást nem tartalmaz.⁸⁹ E megjegyzések azonban csak arról tanúskodnak, hogy Oroszvégesi Mihály szigorú álláspontot foglalt el ebben a kérdésben, s nem adnak alapot annak feltételezésére, hogy minden ortodox pap ugyanígy vélekedett volna, hiszen ugyanolyan körülmények között éltek, mint unitus társaik. Az a tény azonban, hogy a görög katolikus papság tekintélyes hányada bigámusokból állt, azt a feltevést látszik alátámasztani, hogy ez a jelenség valószínűleg egyformán előfordult a barikád mindkét oldalán.

5. Összegzés

De Camillis püspöki működésének lelkipásztori oldalát vizsgálva túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a másodszor nősült papok kérdése volt az a probléma, amelyet legitim módon nem tudott megoldani. Szerencsére a józan ész és a lelkek üdvösségéért érzett gondoskodás felülkerekedett benne, s ezzel párosult az a gyakorlati felismerés, hogy az unió ügyét teljesen tönkretelheti, ha a bigámia kérdésében merev álláspontra helyezkedik. Másfél évtized alatt kezdte megérteni, mit is jelent a keleti egyházban alkalmazott *oikonomia*, amelyet unitus lévén természetesen nyíltan nem vállalhatott, de Kollonich pragmatizmusa közelebb vihette az *oikonomia* burkolt gyakorlásához, s enyhített püspök-elődeiről alkotott, kezdeti szigorú ítéletén. Hatalmas egyházmegyében egyre kevésbé firtatta ezt a kérdést. Talán jobb

⁸⁶ SENYK, 'A Married Clergy' (*art. cit.* 10. jegyzet), 190–191.

⁸⁷ A. PETROV, *Dubovno-polemicseskija szocinyenija Iereja Mihaila Oroszvigovszkavo Andrelli, protyiv katolicsesztva i unii*. (Materiali dlja isztorii Zakarpatszkoj Ruszi, vol. IX). Praha 1932. Közli a *Logosz* és *Oborona* (=Apológia) c. műveit. (Az idézetek e kiadás számozását követik.) Bővebben: BAÁN ISTVÁN, 'Andrella Mihály antiunionista írásai', in KATONA JUDIT – VIGA GYULA (szerk.), 'Az interetnikus kapcsolatok kutatásának újabb eredményei', (Az 1995-ben megrendezett konferencia anyaga), Miskolc 1996, 307–310.

⁸⁸ *Oborona* (*op. cit.* 88. jegyzet) 226/227., 129.

⁸⁹ Uo. 250/251., 135.

időkre és megértőbb római eljárókra várt. Csak a külső körülmények javulása hozta el két évszázad múltán, hogy a kérdés gyakorlatilag lekerült a napirendről.

Források

1a.

Róma, 1673.

Malachovszky János peremisli és munkácsi püspök levele X. Kelemen pápához és a Szent Officium Kongregációjához.

Az irat: Archivio della Congregazione per la Dottrina della Fede (=ACDF) Fondo Santo Offizio (=SO) – Serie Stanza Storica (=St. St.), vol. QQ 2–a, fol. 323r, korabeli másolat.

Tartalma: Johannes Malachovszky peremisli és munkácsi püspök kihirdette a Szent Inkvizíció 1673. szept. 27-i döntését a szentelésük után megnősült papok házasságának érvénytelenségéről, de újból felmentést kér számukra.

Beatissime Pater.

Dominus Dominus Johannes Malachovsch⁹⁰ episcopus Premisliensis, et Mucaceniensis⁹¹ humillimus orator Sanctitatis Vestrae humiliter exponit qualiter postquam publicaverat in sua diocesi decretum factum a Sacra Congregatione Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis die 27. septembris 1673 in quo declaratur invaliditas matrimonii post susceptos ordines sacros plurimi sacerdotes ritus graeci, qui post sacerdotium bona fide, et cum licentia suorum pastorum, qui cum ipsis dispensaverant vigore a Sacra Congregatione concessae alias sibi licentiae quae supponebant ad hoc extendi, matrimonium contraxerant, ad ipsam recurrerunt exponendo propriam vicissitudinem propter familiam iam habitam, et exorando pro opportuno remedio in tanta ipsorum confusione. Quapropter dictus orator cum debita submissione instantissime supplicat Sanctitatem Vestram ut dignetur respicere ad bonum illius ecclesiae et illius christiani populi uniti cum Sancta Romana Ecclesia, et dispensationem concedere omnibus sacerdotibus suae diocesis, saltem illis qui post susceptos sacras ordines bona fide contraxerant matrimonium, ut hoc vitio bigamiae non obstante altaris ministerio fungi possint. Quam Deus etc.⁹²

bátlapja: fol. 326v

Sanctissimi Domini Nostri Clementis X.⁹³
Alla Congregatione del Santo Officio

⁹⁰ Malachovszky János peremisli (1669–1691), majd chelmi (1691–1693) püspök, közben 1671–72-ben az erdélyi fejedelemszónagy, Báthori Zsófia által támogatott munkácsi adminisztrátor.

⁹¹ Sic!

⁹² A levél végig De Camillis János, az oroszországi baziliták akkori római prokurátorának kézírása.

⁹³ X. Kelemen (1670–1676).

Pro
Reverendo Domino Johanno Episcopo Premisliensi

1b.

Az irat: ACDF SO St. St. vol. QQ 2–a, fol. 335r–336v (az előző levél olasz fordítása)

Per parte del vescovo di Presmilia e di Mucaciniense si espone che dopo haver pubblicato nella sua diocese il decreto della Sacra Congregatione fatti li 27 settembre 1673. nel quale si dichiara l'invalidità de matrimoni dopo ricevuti gli ordini sacri molti sacerdoti di rito greco i quali dopo il sacerdozio sotto bona fede e con licenza de loro pastori, i quale con essi havevano dispensato, in vigore della licenza altre volte commessali dalla Sacra Congregatione, la quale supponevano, che a tale effetto si essendesse, havevano contratto matrimonio. Sono perciò ricorsi al medesimo Monsignor Vescovo pregandolo per opportuno rimedio in tanta loro confusione per la prole che hanno havuta supplica dunqu' à degnarsi di riflessere al bene di quella Chiesa e di quel popolo christiano unito con la Santa Romana Chiesa e di concedere dispensa à tutti quelli sacerdoti della sua diocese, almeno à quelli i quali dopo presi gli ordini sacri hanno contratto matrimonio (fol. 335v) sotto bona fede, ut hoc vitio bigamiae non obstante, altaris ministerio fungi possint.

Sei quesiti furno proposti sotto li 27 settembre 1673 per parte dell' Arcivescovo Metropolita di Russia,⁹⁴ e circa il 2o, 3. 4 e 5o fu risoluto come

Posse concedi facultatem eidem Metropolitae dispensandi cum Ruthenis super irregularitatem

in quam incurrerunt propter bigamiam seu verius poligamiam similitudinariam contractam ex matrimonio inito post susceptos ordines sacros, dummodo praetensam uxorem, seu potius concubinam dimittant.

hátlapja: fol. 336v.

(summarium)

Die 24. aprilis 1675.

Videantur inter dominos Consultores omnia decreta et aliae litterae scriptae in materia de qua agitur.

feria 2,⁹⁵ die 29 aprilis 1675

Domini Consultores fuerunt in voto, matrimonia esse nulla et ideo inhaerendo decretis alias factis dispensentur contrahentes super irregularitate, dummodo dimittant praetensas uxores tam ante annum 1673. quam post susceptas.⁹⁶

⁹⁴ Gabriel Kolenda kijevi görög katolikus metropolita (1665–1674).

⁹⁵ Hétfő.

⁹⁶ Ez a bejegyzés más kéz írása.

Die 4 maii 1675 Eminentissimi approbarunt propositum votum dominorum Consultorum.

A köteg borítóján: fol. 314r

no. XXXII. Facultas datur dispensandi cum 30. sacerdotibus bigamis, ut, retenta uxore, altaris ministerio inserviant, dummodo matrimonium contractum sit ante susceptos ordines sacros, et absit scandalum. 1673. 1675.

2.

Róma, 1675. május 8.

A Szent Hivatal Kongregációjának döntése a másodházasságú papok ügyében.

Az irat: ACDF SO, St. St., Decreta anno 1675, fol. 130r–138v.

Tartalma: A szent rendek felvétele után házasságot kötött papoknak el kell bocsátaniuk feleségüket, jobban mondvá ágyasukat.

(*fol. 130r*) Feria 4a.⁹⁷ die octava maii 1675 fuit Congregatio Sancti Officii in conventu Sanctae Mariae super Minervam⁹⁸ eminentissimis et reverendissimis dominis Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus Barberino,⁹⁹ Cibo,¹⁰⁰ Otthobono,¹⁰¹ de Portucanero,¹⁰² d' Estrées,¹⁰³ Nerlio,¹⁰⁴ Azzolino,¹⁰⁵ et Casanate¹⁰⁶ generalibus inquisitoribus, praesentibus reverendis patribus dominis episcopo Dragonensi assessore,¹⁰⁷ Puteobonello commissario generali, in qua proposita fuerunt causae infrascriptae, quas in notam sumpsit idem reverendus pater dominus Assessor, et mihi notario tradidit, videlicet

(*fol. 137r*) Episcopi Praesmiensis¹⁰⁸ relata iterum instantia, de qua alias 24. aprilis praesentis circa dispensationes concedendas Graecis bigamis. Eminentissimi auditis votis decreverunt matrimonia, de quibus agitur, esse nulla et ideo inhaerendo decretis

⁹⁷ Szerda.

⁹⁸ A római domonkosok *Santa Maria sopra Minerva* konventje.

⁹⁹ Carlo Barberini bíboros (1653–1704), a Hitterjesztés Szent Kongregációjának prefektusa (1698–1704).

¹⁰⁰ Alderano Cibo bíboros (1645–1700), portói (1683), majd ostiai püspök (1687).

¹⁰¹ Pietro Ottoboni (1610–1691) bíboros (1652), bresciai (1654), majd portói püspök (1687), VIII. Sándor néven pápa (1689–1691).

¹⁰² Lodovico Emmanuel Fernández de Portocarrero toledói érsek (1677–1709), bíboros (1669).

¹⁰³ César d'Estrées (1629–1714) laoni püspök (1655), bíboros (1672).

¹⁰⁴ Francesco Nerli firenzei érsek (1652), bíboros (1673–1708).

¹⁰⁵ Decio Azzolini bíboros (1654–1689).

¹⁰⁶ Hieronimo Casanate (1620–1700) bíboros (1673).

¹⁰⁷ Camillo Piazza (1612–1690), dragói (Macedonia) címzetes püspök (1659), a Szent Hivatal assessora.

¹⁰⁸ Sic!

alias factis, dispensentur contrahentes super irregularitate, dummodo dimittant praetensas uxores, tam ante 1673, quam post susceptas.

3.

Munkács, 1690. május 27.

De Camillis szébaszței püspök, munkácsi apostoli vikárius levele a Hitterjesztés Szent Kongregációjának.

Az irat: APF SC Greci dal 1622 al 1700, vol. I, 378rv (prius 247 ceruzával) végig s. k. eredeti.

Tartalma: Beszámol munkácsi fogadtatásáról és beiktatásáról, az ott és Szatmáron tartott zsinatokról. Panaszkodik a klérus fegyelmezetlensége miatt: sok pap másodsor nőült a szentelés után, a világiak elbocsátják feleségüket és újból nőülnek, a földesurak pedig túrják ezt. Felbatalmazást kér, hogy felmenthesse a bigámus papokat.

Eminentissimi e reverendissimi Signori.

Se ben io mi sia partito di Roma nel mese di novembre le congiunture pero che occorsero non mi permisero d'arrivar qui à Munkacz p(rim)a del prossimo d'aprile. Circa la metà del mese di febbraio consecrai vescovo il padre Isaia Popowicz¹⁰⁹ eletto per la Croatia, secondo l'ordine datomi. A di 20 aprile io fui qui installato dal monsignor Vescovo di Varadino¹¹⁰ con (presen)za de monaci, arcipreti, e quantità di parrochi, e riconosciuto da diocesani per loro vescovo et immediatamente feci far à tutti loro publica(mente) in chiesa la professione della fede cattolica. Dopo alcuni giorni po esercizio del mio officio pastorale convocai un sinodo, et intervennero sopra 70 parrochi. E poi me n'andai à Szatmar tre giornate lontano di qua vicino li confini della Transilvania, dove feci un altro sinodo con l'intervento d' un' altra sessantina di preti curali, e molti più sarebbero venuti, se alcuni sacerdoti scismatici che fanno li sacciuti e zelanti non li havessero distolti far approvar à tutti loro la professione della santa fede, diedi (...) ¹¹¹ordini per la bona disciplina ecclesiastica e decisi varie differenze chi molti che à me ricorsero. Il simile penso di fare anche nell' altre contee della mia diocesi, se vedrò sicurezza e comodità (...) tre questi paesi sono molto diversi dall'Italia, e sperar (...) to divino di ritraerne frutto.

La rozezza di questi ecclesiastici è cosi grande, che maggior non può esser (...) de per lasciar gli altri disordini, il paese è pieno di sacerdoti bigami e di secolari che con la licenza de vescovi passati hanno lasciato (lo)ro mogli perche lor non piacevano, e si sono sposati con altre. E il peggio che le conti e padroni delle terre, se ben di (...) e cattolici, non vogliono permettere che io li sforzi à (...) inlegitime, e ripigliar le loro prime consorti. Dal can... quel che potrò per riforma di questa christianità, ma se (...) fin che durarò rimedarò

¹⁰⁹ Plateai címzetes püspök (1689–1699), a zágrábi egyházmegyében élő egyesült szerbek apostoli vikáriusa.

¹¹⁰ Benkovich Ágoston váradi püspök (1682–1703).

¹¹¹ A (...) jelölt részek az irat szakadása miatt olvashatatlanok.

à molte cose, non havendo per (...) d'infonder la scienza nelle menti di costoro, sempre (...) gravi disordini, e poco perseveranza nell' Unione.

Questo hò esposto all' Eminenze Vostre per sodisfar al mio debito con renderle informate di quanto passa, rimettendomi alla loro somma prudenza e zelo. Quel che di presente domando è che ordinino mi siano quanto prima mandate le facultà solite darsi alli vicarii apostolici e di più la potestà di dispensar gl' ecclesiastici dalle bigamie, mentre havendo io sospeso gran quantità di preti bigami, e non potendo per anco servirmi delle facultà, non essendomi state mandate, questa christianità molto patisce. E con ogni riverenza baccio le sacre porpore.

Da Munkacz 27 maggio 1690
Dell' Eminenze Vostre
humillissimo obligatissimo servitore
Giovanni Giuseppe de Camillis
vescovo di Sebaste Munkacz
vicario apostolico mp.

4.

H.n., 1690. július 3. előtt.

De Camillis szébaszței püspök, munkácsi apostoli vikárius a Hitterjesztés Szent Kongregációjához írt jelentésének kivonata.

Az irat: APF SOCG vol. 507, fol. 248rv, 249v. korabeli másolat.

Tartalma: Beszámol működéséről, és felmentést kér a felfüggesztett bigámus papok számára.

Eminentissimi et reverendissimi Signori.

Gioseppe De Camillis, che dall' Eminenze Vostre fu destinato vicario apostolico per Munkacz in Vngaria Superiore, col titolo di vescovo di Sebaste, avvisa il suo salvo arrivo alla sua residenza, dove aveva fatta fare la professione della fede catholica à un vescovo schismatico,¹¹² ai monaci, et a tutti li parochiani, che si trovorno presenti all'atto del suo possesso. In oltre, che nel principio di maggio nella detta contea di Munkacz haveva celebrato un sinodo, al quale erano intervenuti 70 parochi, et in esso haveva dati varii ordini per il buon governo ecclesiastico. Indi che si era portato nella contea di Szathmar, dove alli 10 del medesimo mese haveva celebrato un altro sinodo, con l'intervento di 60 parochi, fece fare a tutti la professione della fede catholica e diede gl'ordini necessari per remedio à molti abusi, e pensava anco di passare nell'altre contee, e fare il medesimo, e poi mandare all'Eminenze Vostre distinto ragguaglio dell'operato da lui, e dello stato dei Greci uniti in quelle parti.

¹¹²Rakoveczky Metód (1687–1693), Munkácson székelő, a király által ki nem nevezett püspök, aki később visszatért az ortodoxiára.

Soggiunge che fra gl'altri abusi haveva trovato gran quantità di quei preti bigami: Molti dei quali hanno successivamente pigliate più mogli, prima d'ordinarsi sacerdoti, e molti doppo esser stati ordinati agl'ordini sacri; per il che era stato astretto di sospenderli tutti. Ma perchè per tale sospensione restano molti villaggi privi di messe. Ricorre all'Eminenze Vostre, supplicandole à volerli procurare da Nostro Signore la facoltà di poter dispensare detti preti dalle bigamie contratte prima degl'ordini sacri, et a (*fol. 248v*) quelli che l' hanno contratte dopo esser stati ordinati sacerdoti, di poterli dare licenza di celebrare, purchè lascino le loro mogli. Che della gratia, etc., quam Deus etc.

hátlapja: fol. 249v

Alla eminentissimi e reverendissimi signori e signori Cardinali della Congregazione di Propaganda Fide

Per Gioseppe De Camillis, vescovo Sebastano¹¹³, vicario apostolico per li Greci di Munkatz.

summarium:

Die 3 julii 1690.

Ad Sanctum Officium pro petita dispensatione, et ad eminentissimum Kollonitz pro habenda synodo, et professione fidei per episcopum, aliosque monachos facta.

O., Patriarca Constantinopoli secretarius¹¹⁴

5.

Róma, 1690. július 3.

Odoardo Cybo érseknek, a Hittérjesztés Szent Kongregációja titkárnak levele Camillo Piazzának, a Szent Hivatal Legfőbb Szent Kongregációja assessorának.

Az irat: ACDF SO St. St. vol. QQ 2–a, fol. 441r–442v eredeti, s.k. aláírással.

Tartalma: De Camillis püspök számára felbatalmazást kér, hogy felmentést adhasson a másodbáziságú papoknak, mivel ellenkező esetben sok falu maradna mise nélkül. Kéri, hogy értesítsék a Szent Hivatal döntéséről.

Illustrissimo e reverendissimo signor mio Padrone osservatissimo.

Monsignor de Camillis vicario apostolico per li Greci in Hungaria hà rappresentato à questa Sacra Congregazione d' avere ivi trovato gran' quantità di quei preti bigami, molti de quali hanno successivamente prese più mogli prima di essere sacerdoti, et altri dopo d' avere presi gl' ordini sacri. Dice d' haverli sospesi tutti, mà perche per tale sospensione restano poi molti villagi privi di messe, supplica della facoltà di dispensare della bigamia per quelli, è hanno contratto matrimonio prima degl' ordini; come pure di potere dar

¹¹³ Sic!

¹¹⁴ Az aláírás s.k. Odoardo Cybo seleuciai címzetes érsek (1670–1689), címzetes konstantinápolyi pátriárka (1689–1706), Propaganda Fide Kongregáció titkára (1680–1695).

licenza di celebrare à quelli, che l'hanno contratta dopo il sacerdotio purché lascino le mogli. Questi Eminentissimi Reverendissimi hanno fatto rescritto ad Sanctum Officium pro petita facultate dispensandi; il che participo à Vostra Signoria Illustrissima, accio che si complaccia di farmi havere à suo tempo la necessaria notitia delle risoluzioni, che si saranno prese. E le bacio riverentemente le mani.

Dalla Propaganda 3. luglio 1690.

Di Vostra Signoria Illustrissima e Reverendissima
devotissimo servitore obligatissimo
O. Patriarca di Constantinopoli

Bal alsó sarokban más kézzel:

à Monsignor Piazza¹¹⁵

hátlapja: fol. 442v

Facultas concessa eminentissimo Colonitz dispensandi cum Graecis sacerdotibus super delictum bigamiae.

Feria Va¹¹⁶ Die 20. julii 1690 Sanctissimus¹¹⁷ mandavit scribi eminentissimo archiepiscopo Colonitz, qui pro suo arbitrio cum praesentis, qui ante susceptos ordines sacros uxorem duxerunt, et pariter pro suo arbitrio cum aliquis, qui post susceptos ordines sacros uxorem desponsarunt, dummodo dictam uxorem, seu potius concubinam dimitterant, respective dispensent, et ad exercitium suorum ordinum habilitet.

A köteg borítóján: fol. 440r

L. Praesbyteri¹¹⁸ Graeci in Hungaria degentes dispensantur a bigamia. 1690.
V. LIV. 16 sq.¹¹⁹
De Grecis 6.1.a¹²⁰

6.

Róma, 1690. július 9.

A Szent Hivatal Legfőbb Szent Kongregációjának határozata.

Az irat: ACDF SO, St. St., Decreta anno 1690, fol. 234v–235r.

¹¹⁵ Camillo Piazza mint fent.

¹¹⁶ Csütörtök

¹¹⁷ VIII. Sándor pápa (1689–1691).

¹¹⁸ Sic!

¹¹⁹ Más kéz írása.

¹²⁰ Más kéz írása.

Feria Va¹²¹ die 20. iulii 1690 in generali congregatione Sancti Officii in Palatio Apostolico Montis Quirinalis¹²² coram Sanctissimo Domino Nostro Domino Alexandro divina providentia Papa Octavo,¹²³ ac eminentissimis et reverendissimis dominis Sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus Chigis,¹²⁴ Alterio,¹²⁵ Bulliono,¹²⁶ Carpineo,¹²⁷ Columna,¹²⁸ Nerlio,¹²⁹ Casanate,¹³⁰ Marescotto,¹³¹ Capisucco,¹³² de Laurea,¹³³ de Aguir¹³⁴ et Panciatico¹³⁵ generalibus inquisitoribus, praesente reverendo patre domino Bernino coadiutore Sancti Officii assessoris, fuerunt proposita negotia infrascripta, quae reverendus pater Commissarius in notam sumpsit.

(fol. 234v) Relata instantia vicarii apostolici pro Graecis in Hungaria degentibus ad Sanctam Congregationem de Propaganda Fide et Sanctum Officium remissa, qui exponit plures sacerdotes graecos quorum aliqui plures uxores receperunt, et alteri post sacros ordines uxorem desponsarunt, quos omnes ab exercitio suorum ordinum suspendere scribit, supplicat Orator, attentata penuria sacerdotum, ut illos dispensare possit. Sanctissimus dicta instantia audita mandavit scribi eminentissimo archiepiscopo Colonitz, qui pro suo arbitrio cum praesentis, qui ante susceptos ordines sacros (fol. 235r) uxorem duxerunt, et pariter pro suo arbitrio cum aliis, qui post susceptos ordines sacros uxorem desponsarunt, dummodo dictam uxorem, seu potius concubinam dimittant, respective dispenset, et ad exercitium suorum ordinum habiliter.

7.

Róma, 1691. október 17.

A Szent Hivatal Legfőbb Szent Kongregációjának határozata.

Az irat: ACDF SO, St. St., Decreta anno 1691, fol. 325r, 330r.

Tartalma: Információt kér a bigámus papok ügyében Kollonich Lipót bíborostól.

¹²¹ Csütörtök.

¹²² A pápa székhelyén, a Quirinale-palotában.

¹²³ VIII. Sándor pápa.

¹²⁴ Flavio Chigi, VII. Sándor (Fabio Chigi) (1655–1667) pápa cardinalis-neposa (1657–1693), albanói, majd portói (1686) püspök.

¹²⁵ Paluzzo Altieri degli Albertoni bíboros (1666–1698), praenestei (1691), majd portói (1698) püspök.

¹²⁶ Emmanuel Théodose de la Tour d’Auvergne de Bouillon (1645–1715), bíboros (1670), albanói (1689), portói (1698), majd ostiai (1700) püspök.

¹²⁷ Gaspar Carpineo (Carpegna) (1625–1714), címzetes nicaei érsek (1670–1671), sabinai püspök (1698), bíboros (1670).

¹²⁸ Federigo Baldeschi (Ubaldi) Colonna (1625–1691), caesareai érsek (1665), bíboros (1674).

¹²⁹ Francesco Nerli címzetes hadrianopoliszi érsek (1670), firenzei érsek (1670–1682), bíboros (1673–1708).

¹³⁰ Hieronimo Casanate (1620–1700) bíboros (1673).

¹³¹ Galeazzo Marescotti (1628–1726), korintusi érsek (1668–1675), tivoli érsek (1679–1685), bíboros (1675).

¹³² Raimondo Capizucchi (1615–1691), bíboros (1681).

¹³³ Lorenzo Brancati de Laurea (1611–1693), bíboros (1681).

¹³⁴ José Sáenz de Aguirre (1630–1699), bíboros (1686).

¹³⁵ Bandino Panciatici (1629–1718), címzetes jeruzsálemi pátriárka (1689–1690), bíboros (1690).

(*fol. 325r*) Feria 4a¹³⁶ die 17. octobris 1691 fuit congregatio Sancti Officii in conventu Sanctae Mariae super Minervam coram eminentissimis et reverendissimis dominis Sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus Alterio,¹³⁷ Carpineo,¹³⁸ de Estrées,¹³⁹ Orsino,¹⁴⁰ Casanate,¹⁴¹ Mariscotto,¹⁴² de Laurea,¹⁴³ de Aguir,¹⁴⁴ Mediceo¹⁴⁵ et Estensi¹⁴⁶ generalibus inquisitoribus, praesentibus reverendo patre domino Bernino assessore et patre Bosio commissario, in qua proposita fuerunt negotia infrascripta, quae a dicto reverendo patre domino Assessore in notam sumptae fuerunt praesentata infra videlicet.

(*fol. 330r*) Relata instantia episcopi Sebastensis et Munkatz in Hungaria supplicantis pro facultate dispensandi cum bigamis suis dioecesanis qua instantia fuit remissa a Sacra Congregatione de Propaganda Fide ad Sanctum Officium, Sanctissimus¹⁴⁷ mandavit scribi eminentissimo Colonitz pro informatione.

8.

Róma, 1691. december 5.

A Szent Hivatal Legfőbb Szent Kongregációjának határozata.

Az irat: ACDF SO, St. St., Decreta anno 1691, fol. 374v, 380r.

Tartalma: De Camillis püspök felmentési hatalmat kap a bigámus papok ügyében a korábbi, 1690. július 20-i határozat mintájára.

(*fol. 374v*) Feria 4a¹⁴⁸ die 5. decembris 1691 fuit congregatio Sancti Officii in conventu Sanctae Mariae super Minervam coram eminentissimis et reverendissimis dominis Sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus Chisio,¹⁴⁹ Alterio, Carpineo, de Estrées, Vrsino,¹⁵⁰ Mariscotto, de Laurea, de Aguir, et Otthobono¹⁵¹ generalibus inquisitoribus, praesentibus reverendo patre domino Bernino assessore, patre Commissario et domino Ioanne Pasqualono

¹³⁶ Szerda.

¹³⁷ Paluzzo Altieri degli Albertoni bíboros (1666–1698), praenestei (1691), majd portói (1698) püspök vagy Lorenzo de Alteriis (Altieri) (1671–1741), bíboros (1690).

¹³⁸ Gaspar Carpineo (Carpegna) (1625–1714), nicaei érsek (1670–1671), bíboros (1670).

¹³⁹ César d'Estrées (1629–1714) laoni püspök (1655), bíboros (1672).

¹⁴⁰ Vincenzo Maria Orsini de Gravina (1649–1730), bíboros (1672), beneventói (1673), majd portói püspök (1715), XIII. Benedek néven pápa (1724–1730).

¹⁴¹ Hieronimo Casanate (1620–1700) bíboros (1673).

¹⁴² Galeazzo Marescotti (1628–1726), korintusi érsek (1668–1675), bíboros (1675).

¹⁴³ Lorenzo Brancati de Laurea (1611–1693), bíboros (1681).

¹⁴⁴ José Sáenz de Aguirre (1630–1699), bíboros (1686).

¹⁴⁵ Francesco Maria de' Medici bíboros (1687–1709).

¹⁴⁶ Rainaldo d'Este bíboros (1688–1695).

¹⁴⁷ XII. Ince pápa (1691–1700).

¹⁴⁸ Szerda.

¹⁴⁹ Flavio Chigi, VII. Sándor (Fabio Chigi) (1655–1667) pápa cardinalisneposa (1657–1693), albanói, majd portói (1686) püspök.

¹⁵⁰ Vincenzo Maria Orsini de Gravina (1649–1730), bíboros (1672), beneventói (1673), majd portói püspök (1715), XIII. Benedek néven pápa (1724–1730).

¹⁵¹ Pietro Ottoboni (1667–1740) bíboros (1689), portói (1734), majd ostiai (1738) püspök.

procuratore fiscali, meque Notario, in qua proposita fuerunt negotia infrascripta, quae dictus reberebdus pater dominus Assessor in notam sumpsit, et mihi Notario tradidit praesentata infra videlicet.

(*fol. 380r*) Eminentissimus Colonitz suis litteris datis 11 novembris proximi respondendo ad alias Sacrae Congregationis Eminentiae Suae scriptas 20. octobris informat, quod facultas petita ab episcopo Sebastensi et Monkatz dispensandi cum Graecis bigamis suis dioecesanis, ut ad ordines sacros et praesbyteratum promoveri valeant, si Sanctissimo placuerit, concedi potest, cum dictus episcopus sit zelantissimus sanctae fidei catholicae. Eminentissimi Domini dixerunt concedi posse facultatem petitam iuxta decretum alias factum sub die 20. iulii 1691,¹⁵² si ita placuerit Sanctissimo, quo facto die 20. decembris 1691. Sanctissimus annuit.

9.

Róma, 1691. december 20.

A Szent Hivatal Legfőbb Szent Kongregációjának határozata.

Az irat: ACDF SO, St. St., Decreta anno 1691, fol. 392v–393r.

Tartalma: De Camillis püspök felbatalmazást kap, hogy felmentse a bigámus papokat, amennyiben a szentelésük után magukhoz vett asszonyokat mint ágyasokat elbocsátják.

Feria Va¹⁵³ die 20. decembris 1691 fuit congregatio Sancti Officii in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctissimo Domino Nostro Domino Innocentio divina providentia Papa XII, coram eminentissimis et reverendissimis dominis Sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus Chisio, Alterio, Carpineo, de Estrées, Nerlio, Casanate, Mariscotto, Spada,¹⁵⁴ deLaurea, de Angelis,¹⁵⁵ de Aguir, Panciatico et Otthobonogeneralibus inquisitoribus, praesentibus reverendo patre domino Bernino assessore, et patre Commissario, in qua proposita fuerunt negotia infrascripta, quae dictus reverendus pater dominus Assessor in notam sumpsit, et mihi Notario tradidit praesentata infra videlicet.

Lecta instantia episcopi Sebasteni, et Munkatz in Hungaria supplicantis, ut ei concedatur facultas dispensandi cum Graecis bigamis suis dioecesanis, ad effectum ut illos promoveri possit ad ordines sacros, et praesbyteratum. Sanctissimus dicta instantia audita, concessit facultatem dicto episcopo pro suo arbitrio dispensandi cum (*fol. 393r*) bigamis graecis, qui ante susceptos ordines sacros uxorem duxerunt, et pariter pro suo arbitrio cum Graecis, qui post susceptos ordines sacros uxorem desponsarunt, dummodo dictam uxorem, seu potius concubinam dimittant, et ad exercitium suorum ordinum respective habilitet.

¹⁵² Helyesen: 1690.

¹⁵³ Csütörtök.

¹⁵⁴ Fabrizio Spada (1643–1717), patraszi érsek (1672–1710), bíboros (1675).

¹⁵⁵ Giacomo de Angelis (1611–1695), urbinói érsek (1660–1667), bíboros (1686).

10.

Róma, 1697. május 23.

A Szent Hivatal Legfőbb Szent Kongregációjának határozata.

Az irat: ACDF SO, St. St., Decreta anno 1697, fol. 158v–159r.

*Tartalma: De Camillis püspöke kérésére, hogy a papbiány miatt másodházasságú férfiakat is felszentel-
hessen, információt kér Kollonich bíborostól.*

Feria Va¹⁵⁶ die 23. maii 1697 fuit congregatio Sancti Officii in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctissimo Domino Nostro Domino Innocentio divina providentia Papa XII, ac eminentissimis et reverendissimis dominis Sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus Carpineo, Nerlio, Casanate, Mariscotto, Spada, de Aguirra, Panciatico, San Clemente,¹⁵⁷ de Noris,¹⁵⁸ Otthobono et Albano¹⁵⁹ generalibus inquisitoribus, praesentibus reverendo patre domino Bernino assessore et patre Bosio commissario generali, in qua proposita fuerunt dispensationes et facultates infrascriptae videlicet.

(fol. 159r) Item relata instantia a dicta Sacra Congregatione de Propaganda Fide ad Sanctum Officium remissa reverendo patri domino de Camillis episcopi Sebasteni ritus graeci vicarii apostolici in Monkaz¹⁶⁰ supplicantis pro facultate dispensandi super bigamia cum illius sui ritus ipsi subiectis, quos aestimabit idoneos et capaces, ut promoveantur ad ordines sacros, attenta penuria sacerdotum in illis partibus, Sanctissimus mandavit scribi pro informatione eminentissimo Colonitz.

11.

Eger, 1717.

Rómába benyújtandó tervezet a másodházasságú papok ügyének rendezésére.

Az irat: Egri Főegyházmegyei Levéltár, Archivum Vetus, fasc. 238, EH a/126, eredeti fogalmazvány.

*Tartalma: Az egri püspökség munkácsi kerületében élő, másodházasságú papok felfüggesztésének felol-
dását kéri, mert attól tart, hogy továbbra is kiszolgáltatják a szentségeket, a híveket az unió elhagyására
üttelik, és az unitus püspök munkálkodását tönkreteszik.*

+

Projectum Romae repraesentandum

¹⁵⁶ Csütörtök.

¹⁵⁷ Tomasso Maria Ferrari (1648–1716), bíboros (1696).

¹⁵⁸ Enrico Noris (1630–1704), bíboros (1696).

¹⁵⁹ Giovanni Francesco Albani (1649–1721), bíboros (1690), XI. Kelemen néven pápa (1700–1721).

¹⁶⁰ Sic!

Siquidem complures in diaecesi Agriensi, et districtu Munkacsiensi, rituali suo consecrato per multos annos destituti episcopo, partim in Polonia, partim in Marmatia sacris initiati ordinibus sacerdotes¹⁶¹ nonnulli ante, alii vero post ordines bigamy reperirentur. Supplicandum est apud Curiam Romanam, quatenus de opportune remedio providere dignaretur: cui¹⁶² non videtur alter suppetere modus, quam ut a suspensione, quam per bigamiam incurrerunt, Autoritate Suprema Ecclesiae absolvantur. Timendum enim est primo de ejusmodi sacerdotum immo et animarum curae eorundem commissarum manifesta damnatione, siquidem censuris ecclesiasticis involuti et in suspensione existentes, ab administratione sacramentorum minis etiam et carceribus coerciti abstinere nolunt, et multi per populum rudem a fienda simili correctione violenta proteguntur manu: pro pacto caeci caecos deducunt in Barathram damnationis. 2do Timendum est ne si ad durissima et extrema (alio enim non emendabitur res modo) deveniatur media, quibus ab exercitio munerum sacerdotalium arceantur, ejusmodi bigamy qui sat multi sunt, concitato populo aperte Unionis rumpant vinculum et ad vomitum graeci schismatici cum sua multarumque animarum damnatione redeant. Hinc 3tio Omnes sanctae intentiones illustrissimi ac reverendissimi domini (:FA:)¹⁶³ Praelati Dioecisani, uti et ritualis, ac reliquorum operariorum, de reformando et solida implantanda unione suo effectu frustrarentur. Adminus itaque aptiores, quique plus pro Ecclesia Dei laborarunt ac a quibus magnus in vinea Domini speratur fructus ab hujuscemodi pro hac dumtaxat ultima vice censuris absolventur.

bátlapja: fol. 126v

N. 17¹⁶⁴

(summarium)

Projectum Romam de bigamis sacerdotibus a suspensione absolvendis

E.

¹⁶¹ Átírva: „sacerdotibus”.

¹⁶² Alatta áthúzva: „idque”.

¹⁶³ Zárójelben, de felesleges.

¹⁶⁴ Áthúzva.

12.

Eger, Munkács, 1717.*Összeírás a munkácsi egyházmegye bigámus és szakadár papjairól.*

Az irat: APF, SC Ungheria, Transilvania vol. 4, f. 138 után számozatlan, eredeti.

Conscriptio sacerdotum

Nomina Pagorum	Bigami	Schismatici
In Decanatu Makowicensi Utroque		
Komlosiensi ¹⁶⁵	1	–
Jadloviensi ¹⁶⁶	–	1
In Rosztoka ¹⁶⁷	–	1
In Medwediowa ¹⁶⁸	–	1
In Dniczna ¹⁶⁹	–	1
In Sucha ¹⁷⁰	–	1
In Wiszlawa ¹⁷¹	–	1
In Wisskowce ¹⁷²	1	1
In Potoki ¹⁷³	–	1
In Mergeska ¹⁷⁴	–	1
In Hrabowecz ¹⁷⁵	–	1
In Rakowecz ¹⁷⁶	–	1
In Benedikowecz ¹⁷⁷	–	1
In Walkowecz ¹⁷⁸	1	1
In Koziani ¹⁷⁹	–	1
In Ortutowa ¹⁸⁰	1	–
In Kecskowa ¹⁸¹	–	1

¹⁶⁵ Komlós, Sáros vm. (Chmel'ov, Szlovákia).¹⁶⁶ Felsőfenyves, Sáros vm. (Vyšná Jedľová, Szlovákia).¹⁶⁷ Végrosztoka, Sáros vm. (Roztoky, Szlovákia).¹⁶⁸ Kismedvés, Sáros vm. (Medvedie, Szlovákia).¹⁶⁹ Derencs, Zemplén vm. (Driečna, Szlovákia).¹⁷⁰ Szárazhegy, Sáros vm. (Suchá, Szlovákia).¹⁷¹ Kisvajszló, Sáros vm. (Vislava, Szlovákia).¹⁷² Viskó, Sáros vm. (Vyškovce, Szlovákia).¹⁷³ Pataki, Sáros vm. (Potoky, Szlovákia).¹⁷⁴ Mérgesvágása, Sáros vm. (Nová Polianka, Szlovákia).¹⁷⁵ Rabóc, Sáros vm. (Hrabovec, Szlovákia).¹⁷⁶ Felsőrákóc, Sáros vm. (Rakovčik, Szlovákia).¹⁷⁷ Benedekvágása, Sáros vm. (Beňadikovce, Szlovákia).¹⁷⁸ Vajkvágása, Sáros vm. (Valkovce, Szlovákia).¹⁷⁹ Kozsány, Sáros vm. (Kožany, Szlovákia).¹⁸⁰ Ortutó, Sáros vm. (Ortuťová, Szlovákia).¹⁸¹ Kecskóc, Sáros vm. (Kečkovce, Szlovákia).

In Kruzlowa ¹⁸²	–	1
In Kapisowa ¹⁸³	1	1
In Piszana ¹⁸⁴	–	1
In Chonykowce ¹⁸⁵	1	1
In Smedkowsky ¹⁸⁶	1	–
In Wolya ¹⁸⁷	–	1
In Sabowa ¹⁸⁸	–	1
In Mlinarowa ¹⁸⁹	–	1
In Fijas ¹⁹⁰	–	1
In Twarozecz ¹⁹¹	–	1
In Becherowa ¹⁹²	1	2
In Decanatu Lomnenti		
In Kazimir ¹⁹³	–	1
In Trephanowa ¹⁹⁴	–	1
In Szacsurow ¹⁹⁵	1	1
In Czabowa ¹⁹⁶	–	1
In Rudlyowa ¹⁹⁷	–	1
In Sücs Polyanka ¹⁹⁸	1	1
In Warhanye ¹⁹⁹	1	1
In Nowoweszky ²⁰⁰		1
illegitime ordinatus		
In Keresztwey ²⁰¹	–	1
In Fulyanka ²⁰²	–	1
In Remeninyi ²⁰³	–	1
Latus facit	12	35

¹⁸² Ruzsoly, Sáros vm. (Kružlová, Szlovákia).

¹⁸³ Kapisó, Sáros vm. (Kapišová, Szlovákia).

¹⁸⁴ Alsóhímes, Sáros vm. (Nižná Pisaná, Szlovákia).

¹⁸⁵ Felsőhunkóc, Sáros vm. (Hunkovce, Szlovákia).

¹⁸⁶ Szemes, Sáros vm. (Šemetkovce, Szlovákia).

¹⁸⁷ Felsőszabados, Sáros vm. (Vyšná Voľa, Szlovákia).

¹⁸⁸ Szobos, Sáros vm. (Soboš, Szlovákia).

¹⁸⁹ Molnárvégása, Sáros vm. (Mlynárovce, Szlovákia).

¹⁹⁰ Fias, Sáros vm. (Fijaš, Szlovákia).

¹⁹¹ Felsőtaróc, Sáros vm. (Višný Tvarožec, Szlovákia).

¹⁹² Biharó, Sáros vm. (Becherov, Szlovákia).

¹⁹³ Felsőkázmér, Zemplén vm. (Ruský Kazimír, Szlovákia).

¹⁹⁴ Kisterebes, Zemplén vm. (Trepce, Szlovákia).

¹⁹⁵ Szacsúr, Zemplén vm. (Sačurov, Szlovákia).

¹⁹⁶ Csábóc, Zemplén vm. (Cabov, Szlovákia).

¹⁹⁷ Ércfalva, Zemplén vm. (Rudlov, Szlovákia).

¹⁹⁸ Szécsmező, Zemplén vm. (Sečovská Polianka, Szlovákia).

¹⁹⁹ Vargony, Sáros vm. (Varhaňovce, Szlovákia).

²⁰⁰ A helység azonosítása nem sikerült.

²⁰¹ A helység azonosítása nem sikerült.

²⁰² Fulyán, Sáros vm. (Fulianka, Szlovákia).

²⁰³ Remenye, Sáros vm. (Remeniny, Szlovákia).

	Big.	Schis.
In Decanatu Sztropkoviensi ²⁰⁴		
In Brusznica ²⁰⁵	–	1
In Warechowce ²⁰⁶	–	1
In Jakusowecz ²⁰⁷	–	1
In Puczakow ²⁰⁸	–	1
In Szobkowecz ²⁰⁹	1	–
In Kructowa ²¹⁰	–	1
In Matyasky ²¹¹	–	1
In Lomna ²¹²	–	1
In Decanatu Ujheliensi ²¹³		
In Kolbasza ²¹⁴	–	1
In Wasarhely ²¹⁵	1	1
In Rakocz ²¹⁶	–	1
In Csemerne ²¹⁷	–	1
In Terebes ²¹⁸	–	1
In Ujlak ²¹⁹	–	1
In Palfalva ²²⁰	–	1
In Dobra ²²¹	–	1
In Agard ²²²	1	1
In Sipow ²²³	1	–
In Cselocz ²²⁴	1	–
In Gadnya ²²⁵	1	–
In Klecsin ²²⁶	1	–

²⁰⁴ Sztropkó, Zemplén vm. (Stropkov, Szlovákia).

²⁰⁵ Borosnya, Zemplén vm. (Brusnica, Szlovákia).

²⁰⁶ Variháza, Zemplén vm. (Varechovce, Szlovákia).

²⁰⁷ Jakabvölgye, Zemplén vm. (Jakušovce, Szlovákia).

²⁰⁸ Pusztaháza, Zemplén vm. (Korunková, Szlovákia).

²⁰⁹ Szopkóc, Zemplén vm. (Sopkovce, Szlovákia).

²¹⁰ Felsőkrucsó, Zemplén vm. (Ruský Kručov, Szlovákia).

²¹¹ Mátyáska, Sáros vm. (Matiaška, Szlovákia).

²¹² Lomna, Zemplén vm. (Lomné, Szlovákia).

²¹³ Sátoraljaujhely, Zemplén vm.

²¹⁴ Kolbása, Zemplén vm. (Brezina, Szlovákia).

²¹⁵ Vásárhely, Zemplén vm. (Trhovište, Szlovákia).

²¹⁶ Rákóc, Zemplén vm. (Rakovec nad Ondavou, Szlovákia).

²¹⁷ Csemernye, Zemplén vm. (Čemerné, Szlovákia).

²¹⁸ Töketerebes, Zemplén vm. (Třebišov, Szlovákia).

²¹⁹ Abaujlak, Abauj-Torna vm.

²²⁰ Sajópálfala, Borsod vm.

²²¹ Kisdobra, Zemplén vm. (Dobrá, Szlovákia).

²²² Zemplénagárd, Zemplén vm.

²²³ Sárosizsép Sáros vm. (Žipov, Szlovákia).

²²⁴ Cselej, Zemplén vm. (Čefovce, Szlovákia) vagy Cselfalva, Sáros vm. (Čelovce, Szlovákia).

²²⁵ Gadna, Abauj-Torna vm.

²²⁶ Kelecsenyborda, Abauj-Torna vm. (Košický Klečenov, Szlovákia).

In Decanatu Unguariensi		
In Galocs ²²⁷	–	1
In Eőr ²²⁸	1	–
In Hazin ²²⁹	–	1
In Klokocsow ²³⁰	–	1
In Joszsza ²³¹	1	1
In Poruba ²³²	–	1
In Kis Ribnicz ²³³	–	1
In Uj Ribnicz ²³⁴	–	1
In Bacskocz ²³⁵	–	–
In Poroszkó ²³⁶	1	–
In Koromlya ²³⁷	–	1
In Radwancz ²³⁸	–	1
In Decanatibus Munkaciensibus ²³⁹		
In Kis Woznice ²⁴⁰	1	–
In Bobowiszka ²⁴¹	–	1
In Locho ²⁴²	1	–
In Kopinocz ²⁴³	1	1
In Medwediocz ²⁴⁴	–	1
In Kalnik ²⁴⁵	–	1
NB. Benedikocz ²⁴⁶	–	3
Hi baptizant post obitum sepultos infantes superfundendo super sepulchrum aqua et alia quaeque absurda in Unionem perpetrantes.	13	32

Hátoldalon:

Continuatio priorum Decanatum

-
- ²²⁷ Gállocs, Ung vm. (Halocs, Ukrajna).
²²⁸ Órdarma, Ung vm. (Sztorozsnicja, Ukrajna).
²²⁹ Kiszgésény, Zemplén vm. (Hažín nad Cirochou, Szlovákia).
²³⁰ Hajagos, Ung vm. (Klokočov, Szlovákia).
²³¹ Jósza, Ung vm. (Jovsa, Szlovákia).
²³² Oroszvágás, Zemplén vm. (Ruská Poruba, Szlovákia).
²³³ Felsőhalas, Ung vm. (Vyšná Rybnica, Szlovákia).
²³⁴ Alsóhalas, Ung vm. (Nižná Rybnica, Szlovákia).
²³⁵ Bacskó, Zemplén vm. (Bačkov, Szlovákia).
²³⁶ Poroskó, Ung vm. (Poroskovo, Ukrajna).
²³⁷ Koromlak, Ung vm. (Korompa, Szlovákia).
²³⁸ Radvác, Ung vm. (Radvanka, Ukrajna).
²³⁹ Munkács, Bereg vm. (Mukacevo, Ukrajna).
²⁴⁰ Alsóviznice, Bereg vm. (Nyizsnya Viznicja, Ukrajna).
²⁴¹ Borhalom, Bereg vm. (Bobovisce, Ukrajna).
²⁴² Ligetes, Ung vm. (Luh, Ukrajna).
²⁴³ Nagymogyorós, Bereg vm. (Kopinyivci, Ukrajna).
²⁴⁴ Fagyalos, Bereg vm. (Medvegyivci, Ukrajna).
²⁴⁵ Beregsárrét, Bereg vm. (Kalnik, Ukrajna).
²⁴⁶ Benedeki, Bereg vm. (Benedikivci, Ukrajna).

	Big.	Schis.
In Rohoncza ²⁴⁷	–	1
In Arok ²⁴⁸	–	1
In Chudlyowa ²⁴⁹	–	1
In Csertisz ²⁵⁰	–	1
In Lehocz ²⁵¹	–	1
In Rakosin ²⁵²	–	1
In Leczow ²⁵³	–	1
In Podhonin ²⁵⁴	–	1
In Kolcsin ²⁵⁵	–	1
In Werwias ²⁵⁶	–	1
In Zawada ²⁵⁷	–	1
In Hukliwa ²⁵⁸	–	1
In Kis Hukliwa	–	1
In Podpolyos ²⁵⁹	– ²⁶⁰	1
In Serbowa ²⁶¹	1	1
In Bukowecz ²⁶²	–	1
In Rosztoky ²⁶³	–	1
In Plawya ²⁶⁴	–	1
In Duszin ²⁶⁵	–	1
In Szurkowo ²⁶⁶	–	1
In Nigrowa ²⁶⁷	–	1
In Babicze ²⁶⁸	–	1
In Zahaty ²⁶⁹	–	1
In Ardanyhaz ²⁷⁰	1	1

²⁴⁷ Rahonca, Ung vm. (Orihovicja, Ukrajna).

²⁴⁸ Árok, Ung vm. (Jarok, Ukrajna).

²⁴⁹ Horlyó, Ung vm. (Hudlove, Ukrajna).

²⁵⁰ Ungcsertész, Ung vm. (Csertyizs, Ukrajna).

²⁵¹ Lehoc, Ung vm. (Ljahivci, Ukrajna).

²⁵² Beregrákos, Bereg vm. (Rakosino, Ukrajna).

²⁵³ Kislécfalva, Bereg vm. (Lecovicja, Ukrajna).

²⁵⁴ Órhegyalja, Bereg vm. (Pidhorjani, Ukrajna).

²⁵⁵ Kölcsény, Bereg vm. (Kolcsino, Ukrajna).

²⁵⁶ Verebes, Bereg vm. (Verbjazs, Ukrajna).

²⁵⁷ Dávidfalva, Bereg vm. (Zavidovo, Ukrajna).

²⁵⁸ Zúgó, Bereg vm. (Huklivij, Ukrajna).

²⁵⁹ Vezérszállás, Bereg vm. (Podpolozje, Ukrajna).

²⁶⁰ Áthúzva 1-es.

²⁶¹ Beregszklás, Bereg vm. (Scserbovec, Ukrajna).

²⁶² Bükköspatak, Máramaros vm. (Bukovec, Ukrajna).

²⁶³ Rosztoka, Bereg vm. (Roztoka, Ukrajna).

²⁶⁴ Zsílíp, Bereg vm. (Plavja, Ukrajna).

²⁶⁵ Zajgó, Bereg vm. (Duszino, Ukrajna).

²⁶⁶ Bányafalu, Bereg vm. (Szuszkovo, Ukrajna).

²⁶⁷ Maszárfa, Bereg vm. (Nehrovo, Ukrajna).

²⁶⁸ Bábakút, Bereg vm. (Babicsi, Ukrajna).

²⁶⁹ Hátmeg, Bereg vm. (Zahatty, Ukrajna).

²⁷⁰ Árdánháza, Bereg vm. (Ardanovo, Ukrajna).

In Medyan ²⁷¹	_272	1
In Kis Almas ²⁷³	1	2
In Csorny Potok ²⁷⁴	1	–
In Decanatu Bilkensi ²⁷⁵		
In Lukowa ²⁷⁶	–	1
In Oszow ²⁷⁷	–	1
In Ilnicz ²⁷⁸	–	1
In Rakowecz ²⁷⁹	1	2
In Szardusz ²⁸⁰	–	1
In Olacho ²⁸¹	–	1
In Zarics ²⁸²	–	1
In Czingawa ²⁸³	1	1
In Komyati ²⁸⁴	1	1
In Ardowo ²⁸⁵	–	1
In Imszticsowo ²⁸⁶	–	1
In Kopany ²⁸⁷	–	1
In Rokoszow ²⁸⁸	–	1
In Karacsfala ²⁸⁹	–	1
Latus facit	7	42
In Decanatibus versus Nagy Banyam ²⁹⁰		
In Zathmar ²⁹¹	1	1
In Pelesec ²⁹²	1	1
In Sarkagy ²⁹³	1	1

²⁷¹ Medence, Bereg vm. (Migyanicja, Ukrajna).

²⁷² Áthúzva 1-es.

²⁷³ Beregkismás, Bereg vm. (Zaluzszja, Ukrajna).

²⁷⁴ Kenézpatak, Bereg vm. (Csornyj Potyk, Ukrajna).

²⁷⁵ Bilke, Bereg vm. (Bilki, Ukrajna).

²⁷⁶ Lukova, Bereg vm. (Lukovo, Ukrajna).

²⁷⁷ Darázsvölgy, Máramaros vm. (Oszava, Ukrajna).

²⁷⁸ Ilonca, Bereg vm. (Ilnicja, Ukrajna).

²⁷⁹ Nagyrákóc, Ugocsa vm. (Velikij Rakovec, Ukrajna).

²⁸⁰ A helység azonosítása nem sikerült.

²⁸¹ Ölyvös, Ugocsa vm. (Vilkivka, Ukrajna).

²⁸² Drugetháza, Ung vm. (Zaricsovo, Ukrajna).

²⁸³ A helység azonosítása nem sikerült.

²⁸⁴ Magyarkomját, Ugocsa vm. (Veliki Komjati, Szlovákia).

²⁸⁵ Feketeardó, Ugocsa vm. (Csornotisziv, Ukrajna) vagy Beregardó, Bereg vm. (Csepivka, Ukrajna)

vagy Szólósvéárdó, Ugocsa vm. (Pdvinohragyiv, Ukrajna).

²⁸⁶ Misztice, Bereg vm. (Imszticsovo, Ukrajna).

²⁸⁷ A helység azonosítása nem sikerült.

²⁸⁸ Rakasz, Ugocsa vm. (Rokoszovo, Ukrajna).

²⁸⁹ Karácsfalva, Ugocsa vm. (Karacsin, Ukrajna).

²⁹⁰ Nagybánya, Szatmár vm. (Baia Mare, Románia).

²⁹¹ Szatmárnémeti, Szatmár vm. (Satu Mare, Románia).

²⁹² Nagypeleske, Szatmár vm. (Peleş, Románia).

²⁹³ Sarkad, Bihar vm. (Șărcad, Románia)?

In Aranyas Megyes ²⁹⁴	1	–
In Josephaza ²⁹⁵	–	1
In Potohaza ²⁹⁶	–	1
In Gerend ²⁹⁷	–	1
In Monostor ²⁹⁸	–	1
In Lapushaz ²⁹⁹	–	1
In Degros ³⁰⁰	1	2
In Feketefalu ³⁰¹	–	2
In Hideghkut ³⁰²	–	1
In Lenardfalu ³⁰³	1	1
In Laczfalu ³⁰⁴	–	1
In Oriszfalu ³⁰⁵	–	1
In Item Oriszfalu	–	1
In Sandorfalu ³⁰⁶	–	2
In Sudorfalu ³⁰⁷	–	1
In Hanfalu ³⁰⁸	–	1
In Puszta Telek ³⁰⁹	–	1
In Szinfalu ³¹⁰	1	1
In Veresz Martony ³¹¹	–	1
In Ujfalu ³¹²	1	1
In Olvachfalu ³¹³	–	1
In Farkasfalu ³¹⁴	1	1
In Klalyan ³¹⁵	1	–
In Vehen ³¹⁶	1	–
In Pisnya ³¹⁷	1	–

²⁹⁴ Aranyosmeggyes, Szatmár vm. (Medieșu Aurit, Románia).

²⁹⁵ Józsefháza, Szatmár vm. (Ioșib, Románia).

²⁹⁶ Patóháza, Szatmár vm. (Potău, Románia).

²⁹⁷ Szatmárgörbed, Szatmár vm. (Românești, Románia).

²⁹⁸ Monostor, Szatmár vm. (Románia)?

²⁹⁹ Laposbánya, Szatmár vm. (Băița, Románia).

³⁰⁰ A helység azonosítása nem sikerült.

³⁰¹ Feketefalu, Szatmár vm. (Ocoliş, Románia).

³⁰² Láposhidegkút, Szatmár vm. (Mocira, Románia).

³⁰³ Lénárdfalva, Szatmár vm. (Recea, Románia).

³⁰⁴ Lacfalu, Szatmár vm. (Șișești, Románia).

³⁰⁵ Oroszfalva, Szatmár vm. (Rușeni, Románia).

³⁰⁶ Felsősandorfalu, Szatmár vm. (Șindrești, Románia).

³⁰⁷ A helység azonosítása nem sikerült.

³⁰⁸ A helység azonosítása nem sikerült.

³⁰⁹ Pusztatelek, Szatmár vm. (Bontăieni, Románia).

³¹⁰ Szinfalu, Szatmár vm. (Sâi, Románia).

³¹¹ Szamosveresmart, Szatmár vm. (Roșiori, Románia).

³¹² Felsőújfalú vagy Alsóújfalú, Szatmár vm. (Satu Nou de Sus vagy Satu Nou de Jos, Románia).

³¹³ Szamosújfalú, Szatmár vm. (Buzești, Románia).

³¹⁴ Tiszafarkasfalva, Ugocsa vm. (Vovcsanszke, Ukrajna)?

³¹⁵ A helység azonosítása nem sikerült.

³¹⁶ A helység azonosítása nem sikerült.

³¹⁷ Tüskés, Zemplén vm. (Pichne, Szlovákia)?

In Gyongyos ³¹⁸	1	–
Praeter specificatos in Krajnya Homonensi ³¹⁹ circiter ³²⁰	Schisma	50
	Bigami	20
In Krajnya Unguariensi ³²¹	10	20
In Tura ³²²	5	5
In Comitatus Szabolcs, Zathmar, Sylagysagh ³²³ , et Bihar, obiter computando	60	160
Latus facit	108	262
Primus Latus	12	35
2dum Latus	13	32
3tium Latus	7	42
4tum Latus	108	262
Summa Laterum	140	371

NB. Praeter hos circa Kő Var,³²⁴ ex schismate quam plurimi in Calvinismum perverti usque hodie perseverant.

13.

Róma, 1717. november 17. előtt.

A Szent Hivatal Legfőbb Kongregációjához benyújtott kérelem a görög papok második házasságának elismerésére.

Az irat: ACDF SO, St. St. vol. QQ2 – I, fol. 146r–150v, korabeli másolat.

Tartalma: Bizánczi György munkácsi püspök kéri a Szent Hivatal Kongregációja 1714. aug. 2-i döntésének, melyet a rutén püspökök kaptak, Magyarországra való kiterjesztését.

(fol. 147r)

Eminentissimi et reverendissimi Domini.

Episcopus Tabastiae³²⁵ et Munchaz ritus graeci in Vngaria supplicavit per literas suas Sanctissimo Domino Nostro Papae pro dispensatione in bigamia reali cum cum³²⁶ suis sacerdotibus, scilicet quod post sacros ordines contraxerunt matrimonium, demortua prima uxore. Cum vero igitur fuerint edita decreta ab hac Sacra Congregatione in eademque

³¹⁸ A helység azonosítása nem sikerült.

³¹⁹ Homonna, Zemplén vm. (Humenné, Szlovákia).

³²⁰ Itt egy áthúzott betű következik.

³²¹ Ungvár, Ung vm. (Uzshorod, Ukrajna).

³²² Turja (a Túr vidéke), Ung vm. (Ukrajna).

³²³ Szilágy vm. (Románia).

³²⁴ Kővár, Szatmár vm. (Chioar, Románia).

³²⁵ Sic! Helyesen: Sebastae.

³²⁶ Ismételve.

materia pro episcopis Ruthenis feria V³²⁷ die 2. augusti 1714 – supplicat procurator generalis Russiae,³²⁸ ut eadem decreta autentice tradantur etiam pro Vngaria, si placet Eminentissimis Vestris ut respondeat et transmittat supradicto episcopo. Quam quam etc.

bátlapja: fol. 150v

Eminentissimis et reverendissimis dominis Cardinalibus Sacrae Congregationis Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis.

Pro episcopo Tabastiae et Munchaz.

(summarium)

feria 4a Die 17 novembris 1717. Domini annuerunt petitioni oratoris, et mandarunt communicari decretum, de qua agit in forma authentica.

F. Arcivescovo Lucina... Comm.

expeditur³²⁹

(fol. 148. és 149. között számozatlan lapok)

Monkatz

Dalla Sacra Congregazione de Propaganda Fide è stata rimessa à questa del Santo Offizio la istanza di monsignor Giorgio Bizanzy vescovo greco cattolico di Sebaste e vicario apostolico di Monkatz in Ungheria espressa nella lettera diretta alla Santità di Nostro Signore del tenore, como nell'ingionto foglio segnato l. A.³³⁰ e si manda anche un foglio segnato l. B, dove sono riferiti alcuni decreti emanati sopra simili istanze.

Riferitasi la detta lettera alli santissimi Consultori. Fuerunt in voto, si Sanctissimo placuerit, concedendi episcopo oratori facultatem dispensandi sacerdotes dioecesanos ritus graeci ab irregularitate iam contracta ob attentatas secundas nuptias post ordines sacros susceptos, dimissis tamen prius³³¹ praedictos sacerdotes illegitimis uxoribus.

A köteg külzetén: fol. 146r

XVI. Secundum matrimonium contractum a praesbyteris graecis declaratur idvalidum. 1717.

Hungaria

bal felső sarokban:

De Graecis P. II³³²

14.

³²⁷ Csütörtök.

³²⁸ Venedikt Trulevics (1712–1726).

³²⁹ Más kéz írása.

³³⁰ APF SOCG, vol. 610, fol. 567rv, korabeli másolat, ACDF SO, St. St. vol. QQ2 – I, fol. 148, korabeli másolat. (LE Vol. III, 1665–1690. no. 207, 325–326.).

³³¹ A „dimissis tamen prius” szavak aláhúzva.

³³² Más kéz írása.

Róma, 1717. november 17.

A Szent Hivatal Legfőbb Szent Kongregációjának határozata.

Az irat: ACDF SO, St. St., Decreta anno 1717, fol. 402v, 403v.

Tartalma: Bizánczi György püspök kérésére, hogy a másodházasságú papok felmentést kapjanak, ezt a házasságot semmisnek és érvénytelennek nyilvánítják.

Feria 4a³³³ die 17. novembris 1717 fuit congregatio Sancti Officii in conventu Sanctae Mariae super Minervam coram eminentissimis et reverendissimis dominis Sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus Acciaiuolo,³³⁴ Judice,³³⁵ Ptolomeo³³⁶ et Otthobono³³⁷ generalibus inquisitoribus, praesentibus patre Licinio commissario generali et domino Silvio de Archangelis procuratore fiscali, in qua proposita fuerunt negotia infrascripta, quae pater Commissarius in notam sumpsit, et mihi Notario tradidit, videlicet.

(fol. 403v) Lecto memoriali episcopi Tabastiae³³⁸ et Munchaz ritus graeci in Hungaria supplicantis pro facultate dispensandi cum sacerdotibus suis dioecesanis super bigamia reali, Eminentissimi annuerunt petitioni oratoris, et mandarunt eidem communicari decretum in forma authentica factum ab hac Sacra Congregatione in casu simili die 2. augusti 1714, videlicet secundum matrimonium praesbyterorum graecorum esse nullum et invalidum, ideoque monendos esse episcopos de ignorantia decretorum iam factorum.

15.

Munkács, 1718. április 4.

Bizánczi György szebaszzei és munkácsi püspök levele Keresztély Ágost bíboros, hercegprimás, esztergomi érseknek.

Az irat: Egri Főegyházmezei Levéltár, Archivum Vetus, fasc. 238, EH a/142, eredeti.

Tartalma: Bizánczi György munkácsi püspök előadja, hogy a másodházasságú papok nem hajlandók elbocsátani asszonyaikat, a rutének nem ülhetik meg a latin ünnepeket, és kéri, hogy a primás mozgátsa elő az unió feltételeinek betartását és biztosítsa a mentességeket.

+

Serenissime Dux, eminentissime Cardinalis,³³⁹ domine, domine Princeps et archipraesul mihi benignissime.

³³³ Szerda.

³³⁴ Niccolo Acciaiuoli (1630–1719), bíboros (1670).

³³⁵ Francesco del Giudice (1648–1725), bíboros (1690), ostiai püspök (1724).

³³⁶ Giovanni Battista Tolomei (1654–1726), bíboros (1712).

³³⁷ Pietro Ottoboni (1667–1740) bíboros (1689), portói (1734), majd ostiai (1738) püspök.

³³⁸ Sic!

³³⁹ Keresztély Ágost száz herceg, győri püspök (1696), bíboros (1706), esztergomi érsek (1707–1725).

Humillimis meis nuperrime lincolis, afflictum meum serenissimae Eminentiae Vestrae repraesentaveram statum, simul etiam Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, mei apud Serenissimam Eminentiam Vestram transmiseram recommendatorias litteras, quarum in indignam personam meam beneficos favores, quod serenissima Eminentia Vestra apud Augustissimam Aulam authoritative et gratiosissimo patrocínio suo promovere et ad effectum benigne deducere dignabitur, ut innato serenissimae Eminentiae Vestrae benefaciendi zelo, spem habeo indubitam, et siquidem accepta decreta ex³⁴⁰ Sacra Curia Romana de bigamis sacerdotibus executioni mandare volens, eorumdem secundas uxores utpote illegitimas repudiare aggressus, interea quoniam multi dictorum bigamorum immo fere omnes sunt resoluti, potius ex regno exulare, a sacerdotii exercitio abstinere, et quod prius ad schismaticos transmigrare, quam suas secundas deserere uxores; quo pacto mediam fere partem perdere debebo parochorum, ac proinde opem serenissimae Eminentiae Vestrae demississime imploro, quatenus huic malo, benigno suo remediari dignaretur patrocínio, ne tantam jacturam in fidei verae et sanctae Unionis professione, ac in clero perditionem patiatur Ecclesia Dei. Alterum est in quo benignissimum serenissimae Eminentiae Vestrae implere³⁴¹ patrocínium. Quod scilicet illustrissimus et reverendissimus dominus episcopus Agriensis³⁴² festorum simultaneam secundum calendarium Graegorianum³⁴³ celebrationem a nobis expostulet et potentissime urgeat, unde secutum est quod domini terrestres sacerdotes graeci ritus more colonorum et rusticorum tractare, taxare, ac publicis porcionibus et impositionibus agravare inceperint, in manifestum immunitatis ecclesiasticae praeejudicium, non cessantes nisi suum obtineant intentum in coniunctione calendarii. Cum autem stantibus ubi sunt de praesenti rebus, multis (*fol. 142v*) et gravibus de causis, id nobis effecture videtur esse impossibile. Quapropter hoc durum a nobis onus autoritate sua primatiali gratiosissima avertere, et nos penes expressas ab antecessoribus nostris unitis primis, in instrumento susceptae cum Sancta Romana Ecclesia unionis conditiones,³⁴⁴ ac tam illustrissimorum quondam episcoporum Agriensium, quam etiam venerabilis totius Hungariae cleri latini, dominorum praelatorum synodaliter Tyrnaviae congregatorum,³⁴⁵ et vel maxime celsissimi principis domini Georgii Lippay³⁴⁶ quondam archiepiscopi Strigoniensis primatis Hungariae, penes datam protectionem, immunitatem ecclesiasticam et reliqua indulta ac promissa, in ritu graeco nostro pacifice ac imperturbate posse vivere, et permitti facere benigne serenissima Eminentia Vestra dignaretur; pro cuius negotii uberiori eaque benigna informatione, instrumenta primae sanctae Unionis, et patentes piae reminiscentiae defuncti suprafati quondam archiepiscopi Lippay humillime transmitto, et patrocínium gratiosissimum serenissimae Eminentiae Vestrae expectans, me benignis recomendo gratis et maneo

serenissimae Eminentiae Vestrae

humillimus servus
Georgius Gennadius Bizánczy
episcopus Sebastiensis et Munkacs

³⁴⁰ Áthúzva: de.

³⁴¹ Sic!

³⁴² Erdődy Gábor egri püspök (1715–1744).

³⁴³ Sic!

³⁴⁴ Utalás az 1646–os ungvári egyesüléskor kikötött feltételekre.

³⁴⁵ 1648-as nagyszombati zsinat.

³⁴⁶ Lippay György egri püspök (1637–1642), esztergomi érsek (1642–1666).

vicarius apostolicus m.p.³⁴⁷

Datum in solita residentia Munkaciensi
Die 4 aprilis anno 1718

(summarium): *fol. 142v*

4. apr. 1718

Episcopus Bizanczy exponit presbyteros bigamos ab uxoribus separandi difficultatem, festorum cum Latinis observationis impossibilitatem, petit Graecos juxta Unionis condiciones in ritu, et immunitate protegi.

16.

Róma, 1719. július 3. előtt.

*Hopkanics János és Staurouvszki János görög szertartású egyesült papok levele a Szent Hivatal Legfőbb Kongregációja igazgatójának.*³⁴⁸

Az irat: ACDF SO, St. St. vol. QQ2 – 1, fol. 155r, 158v. eredeti.

Tartalma: A július 3-i pápai kihallgatáson megélhetési gondjaik miatt felmentést kérnek a második házasság miatt kirott felfüggesztés alól.

Perillustrissime Domine, domine Patrone colendissime.

Nos miserrimi afflictissimique infrascripti graeci ritus sacerdotes flexo poplite apud illustrissimam Dominationem Vestram supplicamus, cum vix famae non perimus non habentes media vivendi; quatenus erga nos misericordem oculum exhibere dignaretur, ut literas a Sacra Congregatione obtinere possemus, cum³⁴⁹ tertia currentis mensis julii de bigamia tempore audientiae obtinuerimus Sanctissimi Domini Patris dispensationem et benedictionem.³⁵⁰ Iterato imploramus illustrissimam Dominationem Vestram pollicemurque nostris indignissimis praecibus et sacris mistis pro eadem illustrissima Dominatione Vestra

exoratorios, Eum qui coelum et terram completur, ut³⁵¹ cum benedictis corona immortalitatis praemiari possit. Manem utque

Illustrissimae Dominationis Vestrae
indignissimi et minimi Deum exoratores

³⁴⁷ S.k. aláírás.

³⁴⁸ Francesco del Giudice (1647–1725) bíboros, Palestrina püspöke, a Kongregáció prefektusa (1719–1725).

³⁴⁹ Utólag beírva.

³⁵⁰ A „tempore audientiae obtinuerimus Sanctissimi Domini Patris dispensationem et benedictionem” szavakat valószínűleg a Kongregáció titkára aláhúzta.

³⁵¹ Utólag beírva.

Joannes Hopkanics

Joannes Staurowsky sacerdotis graeci ritus vere uniti cum Sacra Romana Ecclesia

hátlapon: fol. 158v

Demissum memoriale ad illustrissimum dominum Sacrae Congregationis Sancti Officii Directorem³⁵² excellentissimum et reverendissimum Dominum, dominum Patronum gratiosissimum

Benignam expectantes resolutionem sacerdotis graeci ritus

a köteg borítóján: fol. 152r

XVII. Praesbytero³⁵³ graeco bigamo negatur absolutio ab irregularitate ante dimissione ratae uxoris, vel potius concubinae. 1719.

Hungaria

bal felső sarokban:

De Graecis P. II³⁵⁴

17.

Róma, 1719. július 3. és 12. között.

Hopkanics János görög szertartású egyesült pap levele XI. Kelemen pápához.

Az irat: ACDF SO, St. St. vol. QQ2 – I, fol. 154r, 159v. eredeti.

Tartalma: Felmentést kér a második házasság miatti egyszerű szabálytalanság alól, máskülönben nem tudja eltartani feleségét és a két házasságából született hat gyermekét.

Beatissime Pater

Joannes Hopkanics sacerdos et curatus graeci ritus sed unitus cum Sancta Romana Ecclesia in dioecesi Agriensi, ac vicariatu Munkacsiensi in Hungaria, orator Romae praesens, post mortem primae uxoris suae ante annos duos contraxit matrimonium cum alia virgine. Supplicat nunc humillime et ad hunc finem huc Romam venit, ut dispensetur in irregularitate simplici contracta ex bigamia ad effectum retinendi beneficium tenue, quia alias non posset sustentare uxorem et sex proles, quas ex utroque matrimonio successive suscepit.³⁵⁵ Quam gratiam Deus etc.

³⁵² Francesco del Giudice (1647–1725) bíboros, Palestrina püspöke, a Kongregáció prefektusa (1719–1725).

³⁵³ Sic!

³⁵⁴ Más kéz írása.

³⁵⁵ „non posset sustentare uxorem et sex proles, quas ex utroque matrimonio successive suscepit” szavakat valószínűleg a Kongregáció titkára aláhúzta.

Joannes Hopkanics Sacerdos graeci ritus cum Sancta Romana Ecclesia vere unitus

hátlapon: fol. 159v

Beatissimo Patri divina providentia Papae Clementi XI.³⁵⁶
Pro Joanne Hopkanics sacerdote graeci ritus unito

(summarium)

12. júli 1719 Ad Sacram Congregationem Sancti Officii pro voto I. Cardinali Proda...

Feria 2.³⁵⁷ die 17. júli 1719 domini Consultores fecerunt in voto rescribendum, quod orator exprimat an ante vel post susceptos ordines sacros secundam uxorem duxerit.³⁵⁸

Feria 4.a³⁵⁹ die 19. júli 1719. Eminentissimi approbarunt dictum votum dominorum Consultorum.³⁶⁰

18.

Róma, 1719. július 3. és 12. között.

Staurowszki János görög szertartású egyesült pap levele XI. Kelemen pápához.

Az irat: ACDF SO, St. St. vol. QQ2 – I, fol. 156r, 157v. eredeti.

Tartalma: Felmentést kér a második házasság miatti egyszerű szabálytalanság alól, máskéülönben nem tudja eltartani feleségét és a két házasságából született hat gyermekét.

Beatissime Pater.

Joannes Staurowsky sacerdos et curatus Graeci ritus sed unitus cum Sancta Romana Ecclesia in dioecesi Agriensi, ac vicariatu Munkacsieni in Hungaria, orator Romae praesens, post mortem primae uxoris suae ante annos novem contraxit matrimonium cum alia virgine. Supplicat nunc humillime et ad hunc finem huc Romam venit, ut dispensetur in irregularitate simplici contracta ex bigamia ad effectum retinendi beneficium tenuae, quia alias non posset sustentare uxorem et sex proles, quas ex utroque matrimonio successive suscepit.³⁶¹ Quam gratiam Deus etc.

³⁵⁶ XI. Kelemen (1700–1721).

³⁵⁷ Hétfő.

³⁵⁸ Más kéz írása.

³⁵⁹ Szerda.

³⁶⁰ Más kéz írása.

³⁶¹ „simplici contracta ex bigamia ad effectum retinendi beneficium tenuae, quia alias non posset sustentare uxorem et sex proles, quas ex utroque matrimonio successive suscepit” szavakat valószínűleg a Kongregáció titkára aláhúzta.

Joannes Staurowsky Sacerdos graeci ritus cum Sancta Romana Ecclesia vere unitus

hátlapon: fol. 157v

Beatissimo Patri divina providentia Papae Clementi XI.
Pro Joanne Staurowsky sacerdote graeci ritus unito

(summarium):

12. júlí 1719 Ad Sacram Congregationem Sancti Officii pro voto I. Cardinali Prodato...

Feria 2.³⁶² die 17. júlí 1719 domini Consultores fecerunt in voto rescribendum, quod orator exprimat an ante vel post susceptos ordines sacros secundam uxorem duxerit.³⁶³

Feria 4.a³⁶⁴ die 19. júlí 1719. Eminentissimi approbarunt dictum votum dominorum Consultorum.³⁶⁵

19.

Róma, 1719. július 19.

A Szent Hivatal Legfőbb Szent Kongregációjának határozata.

Az irat: ACDF SO, St. St., Decreta anno 1719, fol. 269v, 276r.

Tartalma: Hopkanics János és Staurowszki János papok nyilatkozásának, pappá szentelésük előtt vagy után nősültek-e másodszor.

(*fol. 269v*) Feria 4a³⁶⁶ die 19. júlí 1719 fuit congregatio Sancti Officii in conventu Sanctae Mariae super Minervam coram eminentissimis et reverendissimis dominis Sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus Judice,³⁶⁷ Casono,³⁶⁸ Paracciano,³⁶⁹ Fabrono,³⁷⁰ et Ptolomeo³⁷¹ generalibus inquisitoribus, praesentibus patre Ansideo assessore, patre Socio et domino Francesco Ludovico Aemiliani procuratore fiscali, in qua proposita fuerunt negotia infrascripta, quae dictus reverendus pater dominus Assessor in notam sumpsit, et mihi Notario tradidit, videlicet.

(*fol. 275v*) Lecto memoriali ab eminentissimo Prodatario ad Sacram Congregationem Sancti Officii pro noto remisso Joannis Hopkanics sacerdotis, et curati graeci ritus uniti cum Sancta Romana Ecclesia in diaecesi Agriensi in Hungaria exponentis, quod post mortem primae uxoris suae, ante annos duos contraxit matrimonium cum alia virgine,

³⁶² Hétfő.

³⁶³ Más kéz írása.

³⁶⁴ Szerda.

³⁶⁵ Más kéz írása.

³⁶⁶ Szerda.

³⁶⁷ Francesco del Giudice (1647–1725), bíboros (1690), ostiai püspök (1724).

³⁶⁸ Lorenzo Casoni (1643–1720), caesariai érsek (1690–1711), bíboros (1706).

³⁶⁹ Giovanni Domenico Paracciani (1646–1721), bíboros (1706).

³⁷⁰ Carlo Agostino Fabroni (1661–1727), bíboros (1706).

³⁷¹ Giovanni Battista Tolomei (1654–1726), bíboros (1712).

supplicat igitur pro dispensatione ab irregularitate simplici contracta ex bigamia ad effectum retinendi beneficium tenue, quod habet ad finem se sustentandi; Eminentissimi audito voto dominorum Consultorum, dixerunt, quod orator exprimat an ante vel post susceptos ordines sacros secundam uxorem duxerit.

Lecto alio simili memoriali ab eminentissimo Prodatario ad Sacram Congregationem Sancti Officii pro noto remisso Joannis Stau (*fol. 276r*) rowsky sacerdotis, et curati graeci uniti cum Sancta Romana Ecclesia in diaecesi Agrigenti³⁷² in Hungaria supplicantis pro dispensatione ab irregularitate contracta ex bigamia ad effectum retinendi beneficium tenue, quod habet, et sustentandi se, uxorem et sex proles, quas ex utroque motrimonio successive suscepit; Eminentissimi audito voto dominorum Consultorum, decreverunt, quod orator exprimat an ante vel post susceptos ordines sacros secundam uxorem duxerit.

20.

Róma, 1719. július 19. és 24. között.

Staurowszki János görög szertartású egyesült pap levele XI. Kelemen pápához.

Az irat: ACDF SO, St. St. vol. QQ2 – 1, fol. 160r, 153v. eredeti.

Tartalma: Felmentést kér a második házasság miatti egyszerű szabálytalanság alól, mert arca verejtékével keresi kenyerét, máskéülönben nem tudja eltartani feleségét és a két házasságból született hat gyermekét.

Beatissime Pater.

Joannes Staurowsky sacerdos et curatus³⁷³ graeci ritus sed vere unitus cum Sancta Romana Ecclesia in dioecesi Agriensi, ac vicariatu Munkacziensi in Hungaria, orator Romae praesens, post mortem primae uxoris quam ante ordines duxerat,³⁷⁴ et vixit cum eadem annis quinque quae mortua est ante annos novem, duxit aliam virginem vel maxime propter proles parvas. Supplicat nunc humillime et ad hunc finem huc Romam venit, ut Sua Sanctitate dispensationem obtineat in irregularitate simplici contracta ex bigamia ad effectum retinendi beneficium tenue, cum ex laboribus et vultus sui sudore vitam sustentant, quia alias nec se ipsum neque proles sex et uxorem sustentare possit. Quam gratiam Deus etc.

Joannes Staurowsky sacerdos graeci ritus cum Sancta Romana Ecclesia vere unitus

hátlapon: fol. 153v

Beatissimo Patri divina providentia Papae Clementi XI.
Pro Joanne Staurowsky sacerdote graeci ritus unito
(summarium)

³⁷² Sic! A jegyző összetévesztette az egri (Agriensis) püspökséget a dél-itáliai Agrigentóval (Agrigentina).

³⁷³ Az „et Curatus” szavakat valószínűleg a Kongregáció titkára aláhúzta.

³⁷⁴ A „quam ante ordines duxerat” szavakat valószínűleg a Kongregáció titkára aláhúzta.

Feria 4.³⁷⁵ die 24. julii 1719 domini Consultores fecerunt in voto, quod orator dimissa uxore seu verius concubina post sacros ordines ducta supplicet.

Feria 4.a³⁷⁶ die 26. julii 1719. Eminentissimi approbarunt dictum votum dominorum Consultorum.³⁷⁷

21.

Róma, 1719. július 19.

A Szent Hivatal Legfőbb Szent Kongregációjának határozata.

Az irat: ACDF SO, St. St., Decreta anno 1719, fol. 280r, 285v.

Tartalma: Hopkanics János és Staurovszki János másodházasságú papoknak el kell bocsátaniuk feleségüket, helyesebben ágyasukat.

(fol. 280r) Feria 4a die 26. julii 1719 fuit congregatio Sancti Officii in conventu Sanctae Mariae super Minervam coram eminentissimis et reverendissimis dominis Sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus Judice, Casono, Paracciano, Fabrono, Ptolomeo et Otthobono generalibus inquisitoribus, praesentibus patre Ansideo assessore, patre Bellingerio, patre Socio et domino Francesco Ludovico Aemiliani procuratore fiscali Sancti Officii, in qua proposita fuerunt negotia infrascripta, quae dictus reverendus pater dominus Assessor in notam sumpsit, et mihi Notario tradidit, videlicet.

(fol. 285v) Lectis iterum memorialibus Joannis Hopkanicz et Joannis Stautousky sacerdotum et curatorum graeci ritus diaecesis Agrigentinae³⁷⁸ in Hungaria, alias in praeterita congregatione relatorum, quibus se declarant, quod post mortem eorum primae uxoris, quam ante ordines duxerant, post aliquot annos duxerunt aliam virginem, supplicantium igitur dispensari supradicta bigamia ad effectum retinendi beneficium, quo se, suas uxores, et proles sustentare possint. Eminentissimi audito voto dominorum Consultorum, dixerunt, quod oratores, dimissis eorum uxoribus, seu verius concubinis post sacros ordines ductis, supplicent.

³⁷⁵ Helyesen: 2. azaz hétfő.

³⁷⁶ Szerda.

³⁷⁷ Más kéz írása.

³⁷⁸ Sic! A jegyző összetévesztette az egri (Agriensis) püspökséget a dél-itáliai Agrigentóval (Agrigentina).

